SAYI : 642
8 EKİM 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

BU HAFTA

İSMET PAŞA İLE 10 YIL
(1960-1961)

   SON

YILLARIN EN İLGİ ÇEKİCİ DEVRİNİN
VESİKALARLA VE HADİSELERLE
İLK GERÇEK HİKÂYESİ

inönünün **MBK**

İDARESİ İLE İLİŞKİLERİ

Cilt: XXXVII Yıl: 13 Sayı: 642

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — DÜNYADA: T. Kemal İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi.

İstihbarat Tel: 1073 82

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavı

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A. Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE SARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgarlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası Ankara

BASILDIĞI TARİH

5.10.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGARLI SOK. No : 15
ANKARA- TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Elinizde tuttuğunuz sayı, AKİS'te ve gazetelerde reklâmını gördüğünüz 642. sayıdır. Bu sayıda, "İsmet Paşayla 10 Yıl"ın üçüncü kısmına başladık. "İsmet Paşayla 10 Yıl", üç ay gibi kısa bir süre içinde bütün Türkiyede satış rekorunu kıran ve gazetelerin "best - seller = en çok satan kitap" olarak niteledikleri tarihi eserdir.

"İsmet Paşayla 10 Yıl'ın üçüncü kısmı 1960-61 devresini kapsamaktadır. Bu devre, ihtilâlle başlamakta ve 15 Ekim 1961'de yapılan seçimlerle son bulmaktadır. Çok kimse, bu kısa süre içine sığan pek çok esrarlı olayı merak etmektedir. O kadar ki, bu merak sebebiyle çeşitli hikâyeler uydurulmuştur ve hâlâ uydurulmaktadır. Hele bu arada, bir takım hatırat meraklılarının hayret uyandıran açıklamaları, işin esasını öğrenmek isteyenlerin merakını daha da kamçılamaktadır. Bu sebepledir ki AKİS, bu önemli devreye, Metin Tokerin kalemiyle projektörünü tutmaktadır. Aydınlanan bölgede pek çok gerçek, gün gibi ortaya çıkacak ve özellikle MBK Yönetimi ile İsmet Paşanın ilişkileri gizlilikten kurtulacaktır. Metin Toker ise, 1960-61 devresinde İsmet Paşanın yanında bulunan bir gazeteci olarak, olup bitenleri tarafsızlık içinde ve belgelerle açıklayarak, gazetecilik görevini yerine getirmiş olmaktadır.

Bu seri yazı da, bundan önceki yayınımız gibi, ileride kitap yapılabilecek şekilde, derginin orta kısmında verilecektir. Özel resim ve belgelerle süslü bu seriyi kaçırmamak, çeşitli yayınlarla bulanıklığa itilen zihinler için yararlı olacaktır.

Sonbaharın gelişiyle birlikte siyasi partilerde kongre hazırlıkları hayli hararetlendi. AP ve CHP bu konuda en fazla gayretli olanlardır. CHP içinde, son İstanbul İl Kongresiyle zaferlerini kabul ettiren 'Ortanın Solu" taraftarları bu defa Ankara İl Kongresine ve nihayet, 18 Ekimde yapılacak Büyük Kurultaya hazırlanmaktadırlar. "CHP" başlıklı yazıda bu hazırlığı öğreneceksiniz.

Şüphesiz, haftanın olayı, kendisini Şeyhülislâm sanan bur din adamının Hükümet tarafından tasfiye edilmesi olayıdır. Sorumluluk sınırlarını çoktan aşan ve lâik Türkiyede tetva üsluplu bildiriler kaleme alan İbrahim Elmalının o koltukta oturması elbette ki gereksizdi. Elmalının görevinden alınması göstermiştir ki, lâik Türkiyede bu tip din adamlarının, hükümetler isteseler de, yerlerinde kalmalarına imkân yoktur.

Diyanet İşlerinde olup bitenleri, "Diyanet" başlıklı yazıda bulacaksınız.

Saygılarımla

Kurtul Altuğ

AKİS Cilt : XXXVII Sayı: 642 8 Ekim 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Buyrun pilâva!

Bu haftanın başında AP'yi tutan ve Demirelin reklâmını herşeyden önemli sayan gazetelerdeki bir haber başlığını okuyanlar, bunu bir başka haberle birleştirdiklerinde, şüphesiz, İhtilâl sonrasının en kıymetli organı Plânlama Teşkilâtının sonunun fiilen geldiğini artık tamamile anlamışlardır. Haber başlığı şudur: "Demirelin emri ile yirmi tane bölge ziraat lisesi açılacak". Bu başlık insanı bir anda altı yıl önceye, Menderesin meşhur "Görülmemiş Kalkınma" devrine götürmektedir. O devirde, İstanbul Belediyesinin getirttiği otobüslerin gelmesinin bile, İstanbulun valisi tarafından "Sevgili Başbakanımız"a "İstanbul halkının minnet ve şükranlan"nm iblâğı için vesile teşkil ettiği hatırlardadır.

Ya, bu haber başlığıyla birlikte okunan öteki haber nedir? İşte, şudur: "Yüksek, Plânlama Kurulu, Başbakan gelmediğinden toplanamadı - Başbakan kurulun Cumartesi "veya Pazar günü toplanacağını söylediği için plâncılar o günler evde kalıp, telefonlarının başında beklediler". Bu derekeye indirilmiş olan bir teşkilâtta ciddi, haysiyet sahibi ve ilim adamı sıfatına lâyık vekarlı bir kimsenin kalmasına imkân olmadığı açıktır. Nitekim, haftanın başında Pazartesi ve Salı günü Başbakan Süleyman Demirel teşrif etmediğinden, Yüksek Plânlama Kurulu gene toplanamadı ve haysiyetli bir kişi, -İktisadî Plânlama Dairesi Başkam Baran Tuncer-, olanlara dayanamayıp, Şubat ayında bitmesi gereken sözleşmesini tek taraflı olarâk feshetti ve Müsteşar Vekiline bir muhtıra verdi. Süleyman Demirel, görünüşte hiç bir zecri tedbir almadan devletin 1 numaralı organlarından biri olan bu teşkilâtı kuşa benzetmiştir. Anlaşılıyor ki Muhteşem Süleymanın devri, at devridir.

Yirmi tane
Bölge Ziraat
Lisesi açılacak

AP'li gazetenin haberi
Söyleyene değil, söyletene bakmalı

Ancak, bir anayasa müessesesi olan ve İhtilâlcilerle gerçek reformcuların bu kadar önem verdikleri Plânlama Teşkilâtının devlet hayatından elinin ve ayağının çekilmesine, gene, "Demirelin emriyle.." bir takım hesapsız, kitapsız, gerçeklere değil de seçim icaplarına ve oy hesaplarına dayanan icraat faslına geri girilmesine karşı memleketin sağlam kuvvetlerinin ne diyeceği merak uyandıran bir konudur. Türkivenin ekonomik bakımdan bir sağlam yola girmesi, hattâ Demirelin şimdi çalımla temeller atması, kurdelâlar kesmesi bu Teşkilâtın bir kaç yıllık çalışmasının neticesidir. Başbakan İnönünün haftalar boyunca Yüksek Plânlama Kurulunun hayati toplantılarına başkanlık ettiği unutulmamıştır. Türkiye ilk defa olarak bu çalışma neticesinde hesabını, kitabını, borcunu, alacağını -alacağı yoktur ya.. bilir hale gelmiş ve bataktan ayağını çekmiştir. AP'nin, bilhassa Menderesin vurgun devrine dönmek hasretiyle yanan zümresinin plâna karşı en ziyade bu yüzden nasıl düşmanca hisler besledikleri hiç kimsenin meçhulü değildir. Ama şimdi, Demirelin sinsi politikasıyla kapanan plân devrinin Türkiyeyi karanlığa götürecek devri de beraberinde açtığı çok uzak olmayan bir istikbalde görülüp anlaşılacaktır. Zaten, Sanayi Bakanı Mehmet Turgutun zenginleri cihada çağırışı, eğer Plânlama Teşkilatı atın çiftesini yemeseydi muallâkta kalırdı.

Atın ölümü arpadan olursa, buna hiç kimse şaşmayacaktır.

C. H. P.

Nasıl bir parti?

Kendisine anlatılanları dinleyen CHP'li,

"— Yahu, bu biçim bana hiç yabancı gelmiyor. Bir şeye benzetir gibiyim" dedi, sonra alnına vurarak ilâve etti:

"— Yahu, bu bahsedilen model aynen AP'nin yapısı..."

CHP'liye AP'yi hatırlatan, Gülekçilerin Kurultaya teklif etmek üzere hazırladıkları tüzük tâdilleri idi. CHP içinde Güleği destekleyen ve Kurultayı kazanmak hayali içinde bulunan bir grup, şu günlerde faaliyetini arttırmıştır. Hedef sadece, Güleği iyice bir sandalyeye oturtmak değil, aynı zamanda Ortanın Solu politikasını tamamen ters çevirmektir. Şimdi bu grup, hedefine erişmek için, kendine göre bir de usûl keşfetmiştir. Gülekçilerin o meşhur pratik düşünceleri ile -yalnız, bu pratik düşünceler hiç bir kurultayda işe yaramamıştır- keşfettikleri mucizevi başarı usûlü şudur: Kurultayda bir tüzük değişikliği önerecekler ve iki genel başkan yardım-

HAFTANIN İÇİNDEN

KUMAR

Metin TOKER

Başbakan Süleyman Demirel, bugün Türkiyede bir kumar oynamaktadır.

Başbakan Süleyman Demirelin, giriştiği macerada başlıca koz olarak kullandığı A.P.'ye, önce, böyle bir kumarın lüzumsuzluğunu söylemek lâzımdır. A.P., son iki seçimdeki kazançlarıyla hem Mecliste, hem Senatoda çoğunluk sağlamıştır. Millet Meclisi seçimlerini takiben iktidara geldiğinde, A.P.'nin önünde rahat bir dört yıl vardı. Gerçi, bütün ömrünce karşısına Hızırın çıkmasını isteyip Hızır çıktığında şaşırarak onun verdiği üç şansı da yakan köylü gibi Süleyman Demirel de bu yılların birini boşuboşuna harcamıştır. Ama A.P.'nin, iktidarda üç yılı daha bulunmaktadır. Biraz akıllı, biraz becerikli, sadece işleri çok fazla berbat etmeksizin yürütebilecek bir AP.'nin bundan sonraki seçimlerde de en fazla oyu derlemesi kuvvetle muhtemeldir. A.P. tarafından temsil edilen felsefenin Türkiyenin bir işine yaramadığını, seçmen kütleleri ancak daha sonra anlayacaklardır. A.P.'nin büyük rakibi C.H.P'nin, milletteki bu anlayışı ileriye aldıracak bir istidat taşımadığı görülmektedir. İktidara kolay gelen A.P. iktidardan aynı kolaylıkla gitmeyecektir. Tâ ki, bir "olağanüstü durum" Türkiyede belirmesin. Ancak "olağanüstü durum"la vâdesinden evvel gideceği düşünülebilecek bir iktidarın ise, yapabileceği en kötü şey kumar oynamaktır. Kumar, A.P. için bundan dolayı lüzumsuzdur.

Süleyman Demirelin kumarı, Türkiyede A.P. İktidarını bir Trujillo İktidarı haline getirip ona kuvvetli savunucular bulmak ve sistemini belirli çevrelerin sağlayacağı desteklerle, tehlikesiz devam ettirtmektir. Süleyman Demirelin böyle bir idare için hangi kuvvetlere gözünü diktiği, kesinlikle belli olmuştur: Zenginler, din adamları ve büyük komutanlar. Zaten bu üçgen, geri kalmış çok ülkedeki "Trujillo tarzı İdare'lerin temelini teşkil etmiştir.

Demirel İktidarının bu üçgen üzerindeki faaliyeti ve tertipleri, çıplak gözle seçilecek bir açıklıktadır. Sanayi Bakanı Mehmet Turgut, en ufak bir fütur duymadan zenginleri "bugün malik olduklarının torunlarına kalabilmesi için" -aman yarabbi, ne sevimsiz bir slogan! birleşmeye ve bir Ehlisalip savaşma resmen davet etmiştir. Din adamlarının, Demirel İktidarı tarafından bulunan bir Elmalı Hocanın idaresinde -Elmalı Hocanın tehlikesi, nihayet Demirel İktidarına bile anlatılabilinmiştir ya..- tertiplere başladıkları ve seslerini organize bir şekilde çıkarma faslına artık geçtikleri görülmektedir. Bunlardan bazılarının nasıl azgın halde oldukları, yayınlamaya cüret ettikleri tebliğlerin cümlelerinden, kelimelerinden anlaşılmaktadır. Bunların bir yayın organı "Dini teşekküllere küfür ediliyor" başlığını çekmekten ve "Allaha, Peygambere, Kuran-ı kerime ve müminler"e dil uzatıldığım yazarak en korkunç tahrikâta girişmekten çekinmemiştir. Bunu "Din elden gidiyor" sayhasının takip edeceğinden kimsenin şüphe etmemesi lâzımdır. Nihayet, son misâlini Demirelin Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlunun C.H.P. Genel Sekreteri tarafından resmen protesto edilen gayretlerinde bulan bir "Büyük Komutanları A.P.'ye şahsi güvenlikleri ve ikballeriyle bağlamaya çalışma" kampanyası uzun süredir elaltından ve elüstünden yürütülmektedir. Büyük Komutanları "bizden" gösterme çabası, A.P. lilerce saklanmamaktadır ve bunlar, bütün söz ve yazılarında sanki Büyük Komutanların hâmisiymişler gibi tavır takınmakta, buna mukabil C.H.P.'yi, Ordunun belkemiği mesabesindeki "Orta sınıf" ile tertipler peşinde göstermektedirler.

Bu kumar elbette ki tehlikelidir. Ama, tehlikeli olmaktan da fazla, kazanma şansı hemen hiç derecesinde bir oyundur ve oyuncularım tam iflasa sürüklemesi en kuvvetli ihtimaldir. Bir defa, üçgenin temel ayağı olan Büyük Komutanlar yürümeyeceklerdir, yürümemektedirler, A.P. hayal görmektedir. Faraza yürüyecekler çıksa bile bunların kudreti olmayacaktır. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin gerçek temayülü, bir daha tekrarına lüzum hissettirmeyecek derecede açıktır ve sokağa çıkacak "keçi sakallılar" karşılarında bir yüzyıldır buldukları kuvveti gene bulacaklardır : Ordu. Eğer A.P.'ye bunun aksini telkin eden Büyük Komutanlar çıkarsa, A.P. bilmelidirki bunlar mutlaka ilerisi için şahsi hevesler peşinde ve A.P.'yi simdi kullanmaya niyetli kimseler olacaktır.

Zenginler için de, durum bundan farklı değildir. Özel Sektörün uyanık kısmı Demirelin oynadığı kumar karşısında endişelenmeye çoktan başlamıştır ve bu kısım, eğer bugün sahip olduğunun yarın torunlarına kalmasını istiyorsa bunun yolunun memlekette sosyal adaletten, sınıflar arasında huzur ve karşılıklı anlayıştan, orta yoldan, hatta İnönünün anladığı manâda ortanın solundan geçtiğini bilmektedir. Mehmet Turgutun çaldığı "Değirmenlere Hücum!" borusuna gerçek iş adamlarının iltifat etmesi beklenilecek bir davranış değildir. Oyunun sonunda Demirelin gerçekten elinde kalacak olan, üçgenin "keçi sakallılar" ayağından başka bir şey olmayacaktır. Bunlar ise, bu yüzyıl içinde daima olduğu gibi, gene ezileceklerdir.

Ama, maalesef Türkiyede gene kan akacaktır ve Türkiye, böyle her bedbaht kumarın sonunda olduğu gibi gene bir kapalı devreye girecektir. Hem de, bir kumara hiç lüzumun bulunmadığı bir ortama yavaş yavaş ve ihtiyatla, basiretle gelinmiş olduğu bir sırada..

cılığı ihdas edeceklerdir. Bu yardımcılıklardan birine Gülek getirilecek, diğeri de, işbirliği payı olarak, Feyzioğluna verilecektir. Feyzioğlu grupu tavlanırsa, gerisi kolaydır. İkinci hamlede parti meclisinin üye sayısı 42'den 110'a çıkarılacak ve her ilden birer temsilcinin parti meclisine katılması sağlanacaktır. Bu temsilciler nasıl olsa Güleği destekliyeceklerdir. Çünkü onun da yolu bulunmuştur: Bu grup, Kurultay öncesinde kendine "Teşkilâtçı Grup" diye isim takacak ve halkoyuna kendini böyle empoze edecektir, Eh, bir grupun adı teşkilâtçı olur da, teşkilâttan gelenler bu grupu desteklemez mi? İşte galibiyet bu kadar kolaydır. Parti meclisinde de çoğunluk sağlandıktan sonra değil Ortanın Solunu reddetmek, "ortanın sağındayız" diye dahi bildiri çıkarmaktan kolay ne vardır ki?

İşte,bu pratik yolu keşfetmiş olmaktan aldığı hızla olacak, Kasım Gülek, bu haftanın başında Pazartesi günü, gerine gerine bir demeç vermiş ve "Kurultaydan muzaffer olarak çıkacağıma inanıyorum" demiştir. Tabii, Güleğin Kurultayı kazanmak için güvendiği bazı başka şeyler de vardır: Meselâ, Ortanın Solundan menfaatleri bozulacağı için ürkenlerin desteği.... Ve Ortanın Solundan menfaatleri bozulacak olanları yurt dışından deslekliyecek olanların desteği...

Kısaca, geçen yıl Büyük Sinemada yapılan bir kongrede Demireli destekleyenlerin desteği... Sadece Demirel ve Gülek -ayni prototipin iki örneği- türk siyaset hayatının iki alternatifi olursa Atlantiğin ötesinde atılacak göbeklerin sesi Türkiyeye kadar muhakkak gelecektir.

İşte, öyle bir parti!

"Bu yollara CHP içinde de teves-sül edileceği ihtimali, Kurultay arefesinde ne yazık ki belirmiştir. Bunun başarıya ulaşıp ulaşamayacağı hususu bir yana, eğer başarıya ulaşırsa, o takdirde CHP nasıl bir parti olacaktır? Acaba Güleğin peşine körükörüne takılanlar bunun farkında mıdırlar? Herhalde, farkında olmayanlar çoktur. Yalnız, şu bilinmelidir ki, söz konusu metodla, yapı bakımından dahi AP'den farkı bulunmayan bir siyasi parti ortaya çıkacaktır. Tüzük değişikliği olarak ileri sürüleceği bildirilen teklifler dahi bu istikamettedir. AP'de, Genel Başkandan sonra gelen "kuvvetli adam" sayısı birden fazladır ve bunlar Genel Başkan yardımcısıdırlar. Genel Sekreterin fonksiyonu ise yok denecek kadar azdır. Ee, Gülekçiler de iki Genel Başkan yardımcılığı istemektedirler. AP'de, büyük kongreden sonra en yetkili kurul, kalabalıkça bir temsilciler meclisidir. Gülekçilerin fikri ise, 110 kişiiik, teşkilât temsilcilerinin çoğunlukta olduğu bir parti meclisidir. Bütün bunların ötesinde, CHP'yi ele geçirmek için desteği umulan kuvvetler, AP'yi ve son büyük kongrede Demireli destekleyen kuvvetlerdir!

Bu, kendi büyük ülkesini dünyanın her yanında güç duruma iten bir başkanın küçük ülkeler için islediği tahterevalli düzenine ne kadar uymaktadır!.. Yani öyle bir ülke ki, muhalefet de özel sektörcü ve Kendinden yana, iktidar da... Her şey müemmen!..

Kasını Güleğin, deprem bölgesine yaptığı son gezide, gece kalmak için, oradaki türk hastahanesinde teklif edilen yatağı "buradan ayrılıyorum" diye reddederek, amerikan seyyar hastahanesinde gecelemesi ve Amerikanın Adana Konsolosu

CHP Meclisi, İnönünün başkanlığında yaptığı toplantıda
Kurultaya doğru

ile çok geç saatlere kadar süren konuşmalar yapması bu açıdan ilgi çekicidir.

Böyle bir teşebbüs geçen yıl bir başka partide Demirel için yapılmış ve başarıya ulaşmıştır. Ama şimdi CHP içinde bu çeşit bir teşebbüs yapılırsa, bunun başarı şansı ne olacaktır?

Teorik olarak, mümkün!

Böyle bir teşebbüsün CHP içinde de başarıya ulaşması ve Güleğin her zamanki huyuyla, bedelini başkalarının cebinden ödeyerek- "Kurultayı alıp gitmesi" ancak teorik olarak mümkündür.

CHP Genel Sekreteri Kemal Safir, Gülekçilerin başvuracaktan metod içinde sözü edilen tüzük tâdili teklifleri hakkında sorulan bir soruya şu cevabı vermiştir:

"— Merkez İdare Kurulu ve Genel Başkan, Kurultaya bir tüzük değişikliği teklifi getirmiyeceklerdir. Bunun dışında, Kurultaya katılan delegelerin yirmide biri oranında imza ile, isteyen, tüzük teklifi yapabilir."

Satır, tüzük değişikliği yoluyla yukarıda izah edilen teşebbüsün gerçekleştirilip gerçekleştirilemiyeceği yolundaki soruya ise sadece tebessümle cevap vermiş, başka bir şey söylememiştir. Fakat aynı soruya cevap veren CHP yetkilileri olmuştur. Bunlar,

"— Son AP Büyük Kongresindekine benzer bir teşebbüs beklenebilir. Bunun da destekleri aynı yerden gelecektir. Ama, CHP içinde böyle bir teşebbüsün başarı şansı yoktur. Çünkü CHP köklü ve oturmuş bir partidir, herşeye rağmen, çiğnenmiyecek gelenekleri vardır" demişlerdir.

Sonra da göz kırparak şunu eklemişlerdir:

"— Hem biz, son AP Kongresini izleyip ders aldık!"

Gülekçilerin hayallerindeki oyunun başarısı için şart olan diğer ihtimal, yani Feyzioğlu ve grupunu bir Genel Başkan yardımcılığı sunarak elde etmek ihtimali ise, CHP İç bünyesini yanlış tanıyanların düşündükleri ihtimaldir.

Ortanın Solu ne olacak?

İçinde bulunduğumuz ayın 18'inde Büyük Sinemada yapılacak olan CHP Kurultayının asıl önemli yanı, Gülek ve hayalci arkadaşlarının tasarladıkları teşebbüsün akıbeti değildir. Kurultayın önemli yanı, geçen Kurultaydan sonra gelişen Ortanın Solu politikasının en yetkili kurulun karşısına,çıkmasıdır.

CHP Genel Sekreteri Kemal Satır, Ortanın Solu sloganı ile anılan politikanın Kurultayca desteklenip desteklenmiyeceği yolundaki soruya, haftanın başında Pazartesi günü şu cevabı verdi:

"— Ortanın Solu fikri, Parti toplantılarında, Parti Meclisinde, Parti Grup toplantılarında ve son İstanbul Kongresinde benimsenmişti..."

Satır "Bu durumu, Kurultayın da aynı fikri benimsiyeceğine bir karine olarak kabul edebilir miyiz?" sorusunu ise şöyle cevaplandırdı:

"— Kabul edebiliriz. Bu fikir Kurultayda da benimsenecektir. Çünkü, partinin hakiki hüviyetinin ifadesidir.."

Satırın ifade ettiği bu düşünce, Kurultaya Parti Meclisinin onayından geçtikten sonra sunulacak olan Merkez Yönetim Kurulu raporunda da belirtilmiştir. Haftanın başında Safi sabahı toplanan Parti Meclisinde bu rapor incelenmek üzere üyetere dağıtılmıştır. Raporda, Türkiyenin sosyal ve -fikri gelişmeleri İkinci Dünya Savaşından bu yana incelenmekte, 27 Mayıs Anayasasının ve sosyal devlet kavramının ya-

Geç olduğu için güç oldu

Artanın Solu felsefesinin, mânası gereği gibi anlaşıldığında C.H.P. içinde nasıl bir ilerleme kaydettiği ve itibar kazandığı şu son bir, iki haftada ortaya çıkmıştır. Bilhassa Genel Başkan İsmet İnönünün İstanbul İl Kongresinde yaptığı açıklamalar çok zihindeki çok bulutu dağıtmıştır. Şimdi, aslında zengin olmadığı halde, muhitine nazaran hali-vakti yerinde olan bir takım C.H.P. mensubuna, şahsen, Ortanın Solundan kaybedecek değil, kazanacak şeyleri bulunduğunu anlatmak lâzımdır. Zira son seçimlerde, elinde bir kaç dönüm toprağı veya bir kaç hayvanı bulunan köylü, kendisini "zenginler sınıfı'na dahil etmiş ve "CHP. zenginlerin parasını, malını alacak" propagandasına kanarak ya sandık başına hiç gitmemiş, ya da, gitmişse oyunu C.H.P'ye vermemiştir. Halbuki Ortanın Solu, yani sosyal adaleti temel bilen bir politika bütün sınıfları o orta seviye üzerinde birbirine yakınlaştırmayı hedef güder.

Eğer İsmet İnönü, III. Koalisyonunu, yani Reform Kabinesini kurduğu zaman takip edeceği politikaya dünyanın her yerinde Ortanın Solu adının verildiğini söyleseydi, bu terim aleyhinde yapılan bütün propagandalar zerrece tesir bırakmazdı. Zira o takdirde, Ortanın Solunun, C.H.P. iktidarda bulunduğu zaman ne mâna taşıdığını herkes görüp anlayacaktı. Gerçi bugün de, düşünen bir kafa için bunun böyle olduğunda şüphe yoktur. Ama düşünen kafa, Türkiyenin en bol metaı değildir.

Ortanın Solu, bir savunma silâhı olarak ortaya çıkarıldığından dolayıdır ki -İsmet Paşa, C.H.P.'-nin komünist sayılamayacağını belirtmek için partisinin Ortanın Solunda olduğunu bildirmiştir- şiddetli ve kesif taarruzlara karşı hemen tesirli olamamıştır. Bu silâh, III. Koalisyon Hükümetinin politikası diye kullanılsaydı bir taarruz silâhı olacaktı ve tesiri tamamile ters yon alacak, yani muhafazakâr A.P.'yi yaralayacaktı.

Bu değişiklik için vakit çok mu geçtir? Bir yandan C.H.P. içinde sarfedilen gayretler, diğer taraftan A.P.'nin hemen bütün maskelerini atarak açıktan ve düpedüz bir "kalantorlar partisi" hüviyetini belli etmesi gecikmiş zamanı süratle telafi edeceğe benzemektedir. Eğer Kurultaya kadar, Kurultayda ve bilhassa Kurultaydan sonra C.H.P.liler Ortanın Solunu bir taarruz silâhı olarak benimser de ellerinde o, samimi ve ciddi bir savaşa girişirlerse bu sloganın C.H.P. iktidarda değil de muhalefetteyken söylenmiş olmasının handikapını yenebilirler.

Rauf Kandemir
İl başkanlığına doğru

rattığı yeni tartışmalara değinilmekte ve siyasi şartlar izah edildikten sonra, bu gelişmelerle, kurultaylarla ve parti seçim beyarinemeleriyle, "beliren ana fikriyle CHP, ilmi anlamda ortanın solunda bir partidir" denilmektedir. Parti Meclisine sunulan rapor taslağında, partiye zararı olacağı düşüncesiyle, Ortanın Solundan bahsetmemenin de yanlış ve sakıncalı olduğu belirtilmiştir.

Hazırlıklar

Şu anda CHP'de kesif bir Kurultay hazırlığı vardır. Gruplar, Kurultaya katılacak 1350-1400 civarında delegeyi kendi lehlerine çevirmek için bütün çabalatını harcamaktadırlar. Daha, Kurultaydan önce yapılacak 20 kadar kongre vardır. Bunların en önemlileri, Ankara ve İzmir kongreleridir. Ankarada ilgi çekici bir mücadele olacaktır. Geride bıraktığımız devre İl başkanlığı yapan ve pek başarılı olmayan -örnek: senato seçimleri- Feyzi Arsını değiştirmek için önceden dağınık çalışan üç hizip, şu anda birleşmiştir. İbrahim Cüceoğlu, Kâzım Mıhçıoğlu ve Umumi Mağazalar T.A.Ş.'nin görevden alınan eski Genel Müdürü Rauf Kandemiri ayrı ayrı il başkanı adayı teklif etmeyi düşünen bu gruplar Arsına karşı birleşirken, başkan adayı olarak başarılı bir idare adamının, Rauf Kandemirin ismi üzerinde birleşmişlerdir. Kandemir grupu dış ilçelere, Arsın grupu ise Çankaya ve Altındağ ilçelerine dayanmaktadırlar.

Kurultay öncesinde önem taşıyan iki toplantı daha vardır: Kadın Kurultayı ve bilhassa Gençlik Kurultayı. Kurultaya 50-60 delege sokacak olan Gençlik Kollan, sanıldığından da etkili olacaktır. Gençlik Kolları Genel Başkanlığına yeni seçilen Erkin Topkava, kendi kurultaylarında hangi fikrin galip geleceği yolundaki soruya şu cevabı verdi:

"— Bizim için Ortanın Solu ile Ortanın Sağı mücadelesi söz konusu değildir. Bir kere, Ortanın Solu tamamen hakimdir!"

CHP'nin yarınının ne olacağını, gençler, işte böyle işaret etmektedirler.

Diyanet

Yazık oldu Elmalıya..

Bundan bir süre önce yakınlarına, "Hükümet, batağa saplandıkça bana sarılıyor" diye övünen Elmalının görevinden alınmasına dair kararname, geçtiğimiz hafta içinde, sessiz sedasız, Cumhurbaşkanlığına gönderiliverdi. Eğer Elmalı Diyanet İşleri Başkanlığından alınırsa, gök kubbenin memleketimizin üzerine yıkılacağı, Haktaâlâ hazretlerinin bütün lanetlerini böyle menhus bir işlemi yapacakların tepesine yağdıracağı izlenimini yaratmak isteyen, bunun için kampanya açan şeriatçi basın, bu azil karşısında, beklenen tepkiyi gösterdi. Şeyhülislâm haline getirilmek istenen Elmalının, kopacağı bilinen bu tepkiye rağmen azledilmesinin, bazı kulaklara kar su yu kaçmış olması sebebine dayandığı yaygın düşüncedir.

Bir süredir. Cumhurbaşkanlığında bir dosya, gözle görülür bir süratle kabarmakta idi. Diyanet İşlerinde gecen olaylar hakkında Devletin en yüksek katına yapılan müracaatların biraraya toplanması için açılan bu dosyaya birkaç hafta önce bîr de dilekçe eklenmişti. Bergama Müftüsü M. Necati Sönmezer imzasını taşıyan bu dilekçeyi inceleyenler, dosya münderecatı hakkında Cumhurbaşkanına ayrıca sunmak için düzenledikleri raporda şu ifadeyi kullanmışlardı: "Bilhassa Bergama Müftüsünün dilekçesinin çok calibi dikkat hususlar ihtiva ettiği görülmüştür.."

Kendisinin Bergama Müftülüğünden, Diyanet İşlerini yönetenler tarafından hangi sebeplerle ve nasıl uzaklaştırıldığını, uğradığı haksızlığı ve Danıştay kararma rağmen çeşitli dolaplarla mağdur durumunun nasıl devam ettirildiğini anlatan Müftü Sönmezer, dilekçesinin bir yerinde şöyle diyordu:

"...İlmi ve ahlâki faziletiyle tanınmış olan İzmir Müftüsü Celal Yıldırım da yine aynı. iğbirarla Muş Vilâyeti Müftülüğüne nakledilmiştir. Celâl Yıldırım gibi muhitinde sevilen kıymetli bir müftüyü İzmirden almanın halk üzerinde husule getirdiği infiali önlemek maksadıyla yerine tâyin ettikleri Erdek Müftüsü Ahmet Karakullukçunun, İmam-Hatip Okulu mezunu bulunduğu halde 'Yüksek İslâm Enstitüsü ile Hukuk Fakültesinden mezun' olduğunu söylemişler, hattâ bu sahtekarlıklarını büyük bir cüretle yüksek makamlara, Devler ve Hükümet Başkanlarına yanlış beyanda bulunmak derecesine vardırarak, adı ge--eni İzmir Müftülüğüne tâyin ettirmeğe muvaffak olmuşlardır."

Kararname sahtekârlığı iddiası

Ortaya atılan iddia vahimdir: Bir devlet dairesi, önemli bir göreve tâyin edeceği memuru, mezun olmadığı yüksek okullardan mezun göstermektedir ve bu vahim iddianın sahibi, mesnetsiz bir iftirayı resmî dilekçesine koyduğu takdirde -ki bu dilekçe Cumhurbaşkanından başka Başbakana, Devlet Bakanına ve Meclis Başkanına da gönderilmiştir- başına gelecekleri çok iyi bilen bir devlet memurudur! Bu bir imzasız ihbar mektubu değildir...

İş bu kadarla da kalmamıştır. Karakullukçunun İzmir Müftülüğüne atanmasıyla ilgili kararname 11 Mart 1966 tarihli ve 12248 sayılı Resmî Gazetenin beşinci sayfasında şu şu biçimde yayınlanmıştır:

" — Münhal' bulunan İzmir Vilâyeti Müftülüğüne, 700 liralık kadrodan 450 lira aylık alan Erdek Müftüsü ve Yüksek İslâm Enstitüsü ile Hukuk Fakültesi mezunu Ahmet Karakullukçunun almakta olduğu 450 lira maaşla ve kadrosu ile birlikte naklen atanması uygun görülmüştür.

2 — Bu karan Başbakan yürütür.

24/2/1966

Başbakan S. Demirel — Cumhurbaşkanı V. İ. Ş. Atasagun"

Koskoca Başbakanla Cumhurbaşkanı Vekilinin imzalarını taşıyan bu kararnameye göre Karakullukçu Hukuk ve Yüksek İslâm Enstitüsü mezunudur. Ya değilse? İşte o zaman bu, 1966 yılında Devletin, onun resmî gazetesinin ve kararnamelerinin ne hale getirildiğini gösteren pir büyük sahtekârlık, bir skandal demek olacaktır.

İzmir Müftüsü Ahmet Karakullukçu, bu haftanın başında kendisine telefon eden AKİS'çi ile yaptığı konuşmada, Yüksek İslâm Enstitüsünden mezun olup olmadığı hakkındaki soruya bîr şey söylemek istememiş, fakat Hukuk Fakültesini bitirdiğini iddia etmiştir. Kısa süren konuşmadan sonra Müftüyü tekrar arayarak, hangi Hukuk Fakültesini -Ankaradakini mi, İstanbuldakini mi?- hangi yılda bitirdiğini sormak isteyen gazeteci için Müftü ile görüşmek mümkün olmamıştır. Gazeteci ile konuşan Müftü Yardımcısı, Müftünün "âni olarak ra hatsızlandığını ve evine gittiğini" ifade etmiş, Müftünün hangi okulları bitirdiği hususunda bilgi sahibi olmadığını söylemiştir.

İddia ne kadar vahimse, sessizlik de o kadar derindir. Dilekçesini takip etmek isteyen Bergama Müftüsü M. Necati Sönmezer, Meclis Başkanlığındaki ilgiliden "Dilekçenin kaybolduğu" cevabını almış, Başbakanlıkta da benzer bir tutumla karşılaşmıştır. Devlet Bakanlığından da ses yoktur. Dilekçeye gereken önemi veren makam sadece, Cumhurbaşkanlığıdır!

Karakullukçunun sicil dosyasında Hukuk ve Yüksek İslâm Enstitüsü mezunu olduğuna dair bir kaydın bulunmadığı da Diyanet İşleri Başkanlığı çevresinde yaygın bir haberdir.

Süleyman Demirel ve İbrahim Şevki Atasagun, bir yalana imza koydukları ve bunun, Devletin resmî gazetesinde yayınlandığı yolundaki isnada cevap vermeyi istememekte midirler?

Kör kuyu

Fakat duruma fazla da hayret etmemek gerekir. Demirelin Başkanlığındaki AP Hükümeti, birçok vahim iddiayı aynı şekilde cevapsız bırakmıştır. Hele Elmalının başkanlık ettiği devredeki Diyanet İşleri teşkilâtı, cevapsız kalan vahim iddiaların başlıca hedefi olmuştur. Elmalının Atatürke hakaret ettiği, Milli Güvenlik Kurulu kanalı ile, bir rapor halinde ilgililere bildirilmiş ve bir şey yapılmamıştır. Bir din görevlisi, Elmalının, "yurdumuzda hilâfet kurulmadıkça kurtuluş yok

Mahkeme eliyle aldığımız tekzip

Akismec mua sıyaz

I işleri müdürlüğüne rüzgârlı sokak no: 15 Ankara mecmuanızın 10/Eylül/1966 tarih ve 638 numaralı nüshasında 9' uncu sayfada (Korkunç bir iddia) başlığı altında asılsız bir yazı neşredilmiştir.

Hürriyet gazetesinde çıkan bir açık mektuba İstinaden kaleme alınan yazı Diyanet İşleri Reisliğini hedef almakta idi.

Hakikati tahkik için gönderdiğimiz müfettişimiz derhal ilgililerle temasa geçmiş ve bizzat açık mektup sahibinin şahit gösterdiği muhterem zevatın ifadeleriyle bu yazının kasıtlı ve hissi bir tutumla yazıldığını ve asılsızlığını ortaya koymuştur. Üstelik Mehmet Küçük hakikatin ortaya çıkması üzerine istifa mecburiyetinde kalmıştır.

Bu tekzibin aynı sayfa ve aynı sütunda neşrini rica ederim.

İbrahim Elmalı..
Diyanet İşleri Başkanı.

Sabık Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalı
"Mart içeri, pire dışarı"

tur" dediğini imzasıyla öne sürmüş, buna verilen ilk evap, iddiayı yayınlayanları çirkin şekilde suçlayıp, meseleye değinmemek olmuştur. Elmalının, Diyanet İşlerine nurculuğu soktuğu, süleymancılığı himaye ettiği yazılmış. Hoca Efendi ağzını açıp da, "ben nurcu değilim" dememiştir. Hatta, lam tersine bir tutumla, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında 1964 yılında -Tevfik Gerçekerin başkanlığı sırasında- nurculuğun zararları ve mahiyeti hakkında çıkarılan "Nurculuk Hakkında" adlı broşürün dağıtımı önlenmiş, Diyanet İşlerine başvurarak, bu bröşürden isteyen yetkililere -meselâ Yargıtay Başkanına- 'biz böyle bir broşür tanımıyoruz" cevabı verilmiştir.

Aslında, AP İktidarının böyle bir Diyanet İşleri teşkilâtını ve böyle bir başkanı koruması normaldir Normal görünmeyen, bu Hükümetin, geçtiğimiz hafta Elmalıyı harcamasıdır. Bunun da suyun altında yatan sebeplerinin başında, Elmalının, gerici çevrelerin teşvikiyle kontrolü kaybederek, İktidarın istediğinden çok ileri gitmesi ve kendisini bir bayrak gibi görmeye başlamasıdır. Meydana gelen olaylar, Türkiyenin güvenliğini ve cumhuriyet rejimini tehdit eder hal almış, İktidarın nüfuzu altında olmayan müesseseler konu ile ilgilenmişlerdir.

Bu arada, kendini Şeyhülislâm zannetmeğe başlayan Elmalı ile Diyanet İşlerinin bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı makamını işgal eden Refet Sezginin arası açılmıştır. Elmalının Tunus gezisi bu mesafenin daha da genişlemesine sebep olmuştur. Bakan bu geziye, daha önce Türkiye ve Atatürk aleyhine propaganda yaptığı görülen ve Elmalı tarafından Teşkilâta alınmış olan bir şahsın katılmamasını istemiştir. Fakat bu şahıs, resmen katılmadığı bu geziye, turist olarak yurt dışına çıktıktan sonra heyete mülâki olarak katılmış ve Bakan bunu duymuştur. Bu arada Elmalı, gezisi sırasında kendisine başvuran bazı azınlık mensuplarına meseleleriyle ilgileneceği vaadinde bulunup, misafiri bulunduğu ülkeleri kızdırmış ve diplomatik gafları birbiri peşine sıralamağa başlamıştır. Bunun üzerine geri çağrılmıştır. Elmalı yurt dışındayken, Hakan Sezgin, Teşkilâta başkan yardımcısı olarak getirdiği hemşehrisi ve arkadaşı Yaşar Tunagürü her gün ziyaret etmiş ve onunla uzun konuşmalar yapmıştır. Zihniyet bakımından Elmalıdan farklı olmayan Tunagürün, Diyanet İşleri Başkanlığı makamım ümit ettiği de bilinmektedir. Elmalı, Tunus gezisinden dönünce, Bakana kesin surette cephe almış, Bakanın adamı olarak bilinen Yaşar Tunagürün ise yetkilerini kısmıştır. Daha önce de Bakan tarafından gönderilen yazıları kaale almayan Elmalı ile Sezginin arası bu derece açılınca, gelişmeler birbirini izlemiştir. Nurcular ve gericilerle AP İktidarı arasına bir tampon olarak giren ve "onlardan yararlanmak için beni tutmağa mecbursunuz" edasını takınan Elmalıya Refet Sezginin cevabı, nurculuk aleyhinde bir demeç vermek olmuştur. Bu demecin verilmesinde, Erzurumda nurcuların bir toplantısına Elmalının direktifi ile katılan bazı Diyanet İşleri memurlarının bir rapor hazırlıyarak, "Nurcuların artık CKMP'yi desteklemelerini" istedikleri yolundaki haberin da rol oynadığı belirtilmektedir. Gerçekten, şu anda Elmalıyı destekleyen teşekküllerden biri de CKMP'dir!

Bu arada bazı çevreler, rejimi tehdit eden bu gidişin önlenmesi için ağırlıklarını koyunca, Elmalı makamdan yurüyüvermiştir. Görülmektedir ki, Elmalı gibi bir Diyanet İşleri Başkanının varlığının devamına Demirel devrinde dahi imkân yoktur!

Şimdi İktidar, yeni. bir Diyanet İşleri Başkanı aramaktadır. Eğer bulunacak adam -meselâ bir Tevfik Gerçeker gibi- Cumhuriyete ve Atatürk devrimlerine tam olarak inanmış bir şahsiyet olmazsa, durumun değişeceği beklenmemelidir. Çünkü Elmalı devrinde Teşkilât hallaç pamuğu gibi atılmış ve bilinen renge

Doğruya doğru!

Diyanet İşlerinin başından İbrahim Elmalının alınması kararını takdir etmemeye imkân yoktur. Böyle bir tasarruf için bütün sebepler, zaten, uzun süredir vardı. Zira, kendisini Şeyhülislâm sanan ve türk müslümanlar adına konuşmak yetkisini kendisinde hayal eden bu hoca efendi sadece bütün ölçüleri kaçırmış değildi, aynı zamanda çok tehlikeli bazı oyunlara da âlet olmaya başlamıştı. Bu oyunların iç ve dış tarafları olduğu bilinmektedir.

Hareketin, bunun dışında, A.P. İktidarı lehinde yazılması gereken bir tarafı vardır. İbrahim Elmalı, marifetlerinden dolayı, bilhassa tarafsız ve muhalif basının, hattâ Muhalefet Partisi ileri gelenlerinin şiddetli yaylım ateşi altındaydı ve Hoca Efendi bunlarla bir polemik yarışma girmişti. Hattâ bir "salyalı ağız" kullanarak..

İktidarın bu tartışmada İbrahim Elmalıyı haksız bulduğu, onu değiştirmesiyle anlaşılmıştır. Ama böyle hallerde çok iktidar -C.H.P. İktidarı, D.P. İktidarı, A.P. İktidarı dahil- Muhalefetin hücumuna uğramış kimseleri savunmayı kendisi için akıllılık, basiret ve iyi politika sanmıştır. İktidarlar bu yola hep "istedikleri bu kelleyi verirseniz, sonra isteyecekleri kelle sizin kendi kelleniz olur" tavsiyesiyle itilmişlerdir. Halbuki büyük kelleler daima, zararlı küçük kellelerin zamanında verilmesiyle kurtulmuştur. Adamı hem haksız, kusurlu, hatta tehlikeli bulacaksınız, hem de, konu Başında tartışılıyor diye onu görevinde, mevkiinde muhafaza edeceksiniz, onun üzerine himaye kanatlarınızı gereceksiniz! Bu, bir iktidarın yıpranması için tutulabilecek en kestirme yoldur.

A.P. Hükümeti, Hoca efendi işinde bu kısır çemberi yarabilmiştir. Bravo. Darısı, Kabinede Revizyon işinin başına..

bürünmüştür. Hele Başkanlık için sözü edilen, seksen yaşı çok gerilerde bırakmış A. Hakkı Aksesin tâyini hiçbir şeyi değiştirmiyecektir. Çünkü o zaman, yüksek tahsili olmadığı için Sezginin Başkanlığa tâyin edemediği Yaşar Tunagür ipleri eline alacaktır. Yaşar Tunagürün, Balıkesir Müftüsü iken camiye hediye edilen sarkaçlı bir saati "saat başlarında 'din - den - dön' diye ötüyor" gerekçesiyle durduran adam olduğu bilinirse, oynanmak istenen oyun anlaşılabilir.

C. Başkanlığı

İran üzerinden Pakistan

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, beraberinde Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Üçüncü Ordu Komutanı Orgeneral Fikret Esen ve bir heyet olduğu halde, geçtiğimiz Pazar günü İrana gitti.

Dost Iran ve Pakistan devlet başkanlarının daha önce memleketimize yapmış oldukları ziyaretleri iade amacıyla bu geziye çıkan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, o gün, Esenboğa Havaalanından Bakanlar, siyasî parti temsilcileri, generaller ve 21 pare top atışıyla uğurlandı.

Sunay, hareketinden önce havaalanında kısa bir konuşma yaparak, ziyaretinin amacını belirtti ve İran-Pakistan devletleriyle memleketimiz arasındaki dostluğun temel sebeplerini anlattı.

Cumhurbaşkanı Sunay ve beraberindekileri götüren C-130 tipi askeri uçak, iran - türk sınırında Şehinşah Rıza Pehlevinin jetleri tarafından karşılandı ve jetler Tahran - Marâbad Havaalanına kadar Sunayın uçağına refakat ettiler.

Marabad Havaalanında Sunay, eşi ve beraberindekiler, İran Şehinşahı Rıza Pehlevi, eşi Melike Farah Pehlevi ve Iran devlet erkânı 'ile binlerce iranlı tarafından karşılandı.

Tarihi Gülistan sarayında misafir edilmekte olan Cumhurbaşkanı Sunay, devlet başkanları seviyesinde yapılacak resmi görüşmelere başlamadan önce, Pazartesi günü, Büyük Rıza Şahın kabrini ziyaret ederek çelenk koydu ve saygı duruşunda bulundu. Buradaki tören sışal Eyüp Han ile görüşecek olan rasında kabrin başında kuran okunması, bizim gericiler tarafından derhal istismar edildi ve Salı günki bazı AP'li gazetelerin, kasıtlı olarak, bunu haberin başlığına çıkardıkları görüldü. Memleketimizde de böyle olması gerektiğinin ihsas edilmek istenildiği, tabii, kimsenin gözünden kaçmadı.

Cumhurbaşkanı Sunay ve beraberindekiler, 7 Ekime kadar İranda kalacaklardır. Bu günler içinde çeşitli görüşmeler olacak ve her iki memleketi ilgilendiren ortak sorunlar üzerinde durulacaktır. Bu sorunların neler olabileceği hakkında ne Türk. ne de "Iran Hükümeti tarafından hiç bir açıklama yapılmamıştır.

Sunay, beraberindeki heyetle birlikte, 7 Ekimde İrandan ayrılacak ve Pakistana geçecektir. Burada Pakistan Cumhurbaşkanı Mare-Sunay ve beraberindekiler, 12 Ekim Çarşamba günü Türkiyeye dönmüş olacaklardır.

İdare

Bir gelin babası

"Bayramlık elbiseleri içindeki orta yaşlı, gözlüklü zat, mikrofonun başında, sağ tarafına düşen ana giriş kapısına umutsuzca ve biraz da öfkeli bir şekilde, son bir kere daha baktı, sonra sesini perde perde yükselterek, gayet dramatik bir pozla konuşmağa başladı :

"—Kurumumuzun onbeş yaşına girdiği şu günlerde, karşınızdaki al duvaklı gelini hizmete açıyoruz. Pek yakında evlerinize kadar gelecek olan bu gelinin temelinde binlerce

Cumhurbaşkanı Sunay, geziye çıkmadan önce
İran ve Pakistana sevgilerle..

kazık yatmaktadır. Ama, biz bununla da yetinecek değiliz. Bu kazıklardan daha binlercesini dikmenin hazırlığı içindeyiz.."

Mikrofondaki adam konuştukça açılıyor, açıldıkça konuşuyordu. Bu sırada, mizanseni bozan bir aksilik oldu. Plâtformda, kurdelâların bağlı bulunduğu küçük direkler, davetlilerin kahkahaları arasında sapır sapır devrilmeğe başladı. Mikrofondaki adam, olayda muhalif bir parmak sezmiş gibi, önce, 6 civarda dolaşanlara ters ters baktı, sonra ayni hızla ve fakat biraz bozulmuş olarak nutkunu tamamladı.

Tören, geçtiğimiz hafta Cumartesi günü, Ankara Et Kombinasının Akköprü semtindeki yeni depolarının bulunduğu alanda yapıldı. Mikrofondaki, bir damat gibi şık zat ise, Et ve Balık Kurumunun bundan altı ay önce göreve başlayan Genel Müdürü, eski politikacı Enver Batumlu idi. Batumlu, yıllarca önce temeli atılan 8 yeni soğuk hava odasının açılış konuşmasını yapıyordu.

Tören için yapılan hazırlıklar, Devr-i Süleymana yakışır şekildeydi. Ancak, Başbakan Demirel ve Bakanlar törene gelmediler. Bu yüzden davetliler, bir saate yakın, güneşin altında beklemek zorunda kaldılar. Halbuki Genel Müdür Batumlu bütün hazırlığını ona göre yapmış ve dinleyenler üzerinde ezber izlenimi yaratan bol kazıklı nutkunu hazırlayıncaya kadar hayli ter dökmüştü.

Bu balık başka balık

Aslında bu tören, - Et ve Balık Kurumu mensuplarının ifâdesine göre- Genel Müdür Batumlunun o güne kadarki "göstermelik" işlerinden sadece birisiydi. Bütün hazırlıkları 1963'den çok önce yapılan ve 1963'de de temelleri atılan yeni depoların kendi eseri olduğunu kasılarak söyleyen Batumlunun bu göreve altı ay önce başlamış olduğunu bilenler, süslü açış nutkunu tatlı tatlı gülümseyerek dinlediler.

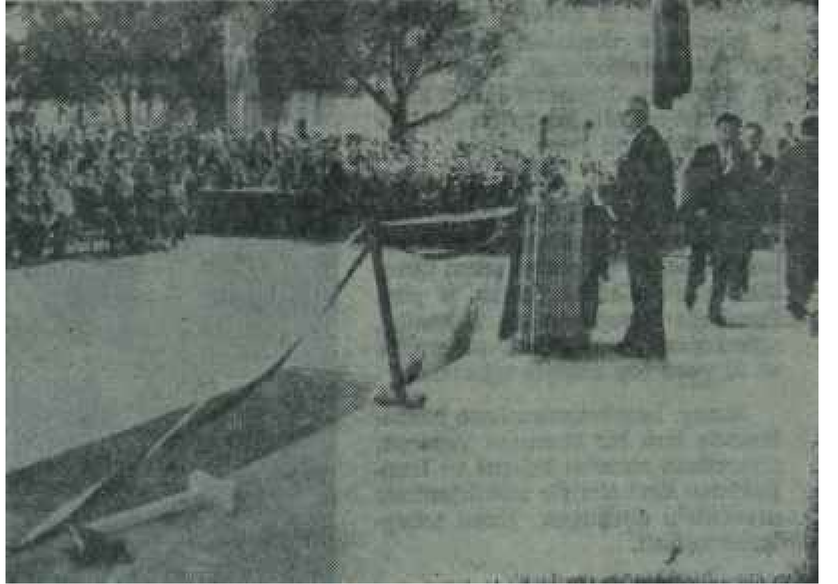
Et ve balık konularıyla ilgi ve ilişkisi, eti kasapta, balığı tabakta görmekten öteye gitmeyen bu eski D.P. milletvekili, geçtiğimiz haftanın başında verdiği bir demeçle de bazı çevrelerin dikkatini üzerine çekmişti. Batumlu bu demecinde, Kurumun, önümüzdeki yıllarda 23 yeni kombina açacağını belirtiyor ve Varto felâketzedelerine yardım için, Vartoluların elinde bulunan 15 bin baş hayvanın Kurum tarafından satın alındığını açıklıyordu. Aynı demeçte, kış mevsimine 5748 ton et stoku ile girileceği de ileri sürülüyordu

Halbuki aynı günlerde bir Et ve Balık Kurumu yetkilisi, kendisiyle görüşen AKİS muhabirine şunları söyledi :

"— Genel Müdür Batumlu hem halka, hem Hükümete gerçeğe aykırı, yanlış bilgi vermektedir. Deprem bölgesinden bir tek hayvan alınmamıştır. Erzurum Et Kombinasının normal mübayaa programı dahilinde ve uzun deverede alabildiği 15 bin hayvanın deprem bölgesiyle ilişkisi yoktur.

Batumlu, kış sezonuna 5748 ton et stoku ile girileceğini ifade etmektedir. Oysa ki ucuz mevsim kaçırılmıştır ve bugün Kurumun bütün tesislerindek, donmuş et stoku sadece 1177 tondur. Kurum bu stokla Ankara ve İstanbula ancak dört gün et verebilir. İlerde Hükümetçe Kuruma bir tanzim satışı görevi verildiğinde, Kurumun yalnız Ankara ve İstanbul şehirleri için bütün gücü dört günlüktür.

Kurumun 23 yeni kombina kuracağı ise tam bir kuyruklu yatandır. Halen mevcut dört kombina zorla ayakta dururken yeni kombinalar açılması bir cinayettir."

Et ve Balık Kurumunun hazırladığı tören
Dostlar alışverişte görsünler

Kurumda renk ayarı

Et ve Balık Kurumunun eski DP'li Genel Müdürü Enver Batumlunun işbilirliği bu kadarla da kalmamaktadır. Bugünlerde Kurumda büyük bir huzursuzluk hüküm sür-

mektedir ve AP - DP eğilimli kişiler çoktan köşebaşlarını tutmuşlardır. Gerçeğe aykırı beyanlarla zevahiri kurtarmaya çalışan Batumlu, göreve başladığı günden itibaren bütün işleri bir tarafa bırakıp, yeni bir kadro teşkili çabasına düşmüştür. Usulsüz ve hatalı birçok davranışlara karşı gelen eski Genel Müdür yardımcıları ve bazı daire müdürleri yerlerinden alınarak kızağa çekilmiş, yönetim kurulunda tam bir "renk birliği" sağlanmıştır.

Renk ayarı, halen Kurumun Genel Müdür yardımcısı olan veteriner Fahri Atalayın bir buluşudur. AP'li Bakanlardan birinin yakını olduğu söylenen ve bu Bakandan küçük adıyla bahseden Fahri Atalay "renk ayarı" meselesinde başarı kazanmış ve Genel Müdürle birlikte yeni bir kadro kurmuştur. Son altı ay içinde Kurumda yapılan değişiklikler, personel arasında tam bir panik yaratmıştır. Kimse, bulunduğu yerde huzur içinde çalışmamakta ve her gün yeni değişiklikler beklenmektedir.

Kurumda şimdiye kadar yapılan değişiklikler şöyledir :

Genel Müdür yardımcılarından, Kurumun ondört yıllık emektarı Hüseyin Karagülle müfettişliğe atanmıştır. Yerine, yine AP'li bir Bakanın yakını olduğu söylenen Kâmuran Arkun adında birisi getirilmiştir. Genel Müdür yardımcılarından Zeki Sözen de görevinden alınarak, daha pasif bir yere verilmiştir. Sözenin yerini ise, renk uzmanı Fahri Atalay adındaki şahıs almıştır.

Bu arada, Kurumun başarılı Genel Sekreteri Nâzım Kayakıran da görevinden alınarak, bir müşavirliğe getirilmiştir. Kayakıranın yerine ise, AP Ankara senatörü Yiğit Kökerin eşi Necla Köker alınmıştır.

İstanbul Balıkçılık Müdürü Doğan Akagündüz, Beşiktaş Soğuk Hava Deposu Müdürü Fuat Bolayır, İstanbul Bölge Müdürü Muzaffer Eyüboğlu, Ankara Et Kombinası Müdürü Mehmet Kılıçer ve yardımcısı Naci Çağlayan, Trabzon Balıkyağı Fabrikası ve Soğuk Depo Müdürü Timuçin Kalabalık da yerlerinden alınmışlardır. Bu görevlere, çoğu AP kodamanlarına yakınlığıyla tanınan kişiler atanmıştır.

Kurum Yönetim Kurulu ise tamamen bu kadronun hakimiyeti altındadır. Eski AP senatörü Mustafa Yılmaz İnceoğlu, AP eski Sivas milletvekillerinden Güner Sarısözen ve kimlikleri belli genel müdürle iki yardımcısı, yönetim kurulunu teşkil etmektedirler.

Kurumdaki en son - durum budur. Yöneticiler şimdilik renk birliği sağlamaktan başka şey düşünmemekte ve asıl yapılması gereken işler yüzüstü durmaktadır. Genel Müdür Emer Batumlu, bu tutumuyla, her ne kadar ağababalara şirin görünmekteyse de, bir çiftlik haline getirilmek istenilen Et ve Balık Kurumu da ,daha onbeş yaşında, büyük bir felâkete uğramak üzeredir.

Genel Müdür Batumlu konuşuyor
Kazıklı nutuk

Kulağa Küpe..

Güldürme adamı, amca!

Demirel vecizeler yumurtlamakta devam ediyor:

"Mamur ve müreffeh bir Türkiye için sulh ve sükûn şarttır."

"Türkiyenin huzur ve selâmeti için bazı konuları münakaşa etmek istemiyoruz."

"Mamur ve müreffeh bir Türkiyeden başka ve ayrı hayalleri mi var?"

"Karışık zihinler daima karışık hesaplar yapar."

"Memleketi işsizlikten kurtaracak, daha çok istihsale, refaha götürecek yol yatırımların hızlandırılmasıdır."

"Mamur ve müreffeh Türkiyenin her vatandaşın mefkuresi olmak lâzımdır."

"Reformculuk, devrimcilik ve ilericilik sloganlarının sahipleri açık ve sarih olmağa mecburdurlar."

"Üç yıla kader Türkiyede susuz bir tek köy kalmayacaktır."

Bütün bu vecizelerden sonra, Nevşehir dönüşü Demirelin söylediği vecizeler vecizesi:

"Ben fikir ortaya koyuyorum!"

Hah, hah, hah, hah!..

BİR ADET

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz!

OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarını teskin eder.

OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir

İsmet Paşayla 10 Yıl : 1960 - 1961 Devri

I

Telefondaki kadın sesinin esrarı — Pencereden bakıyorum ve İsmet Paşanın evini sarmış süngülüleri görüyorum — Bir kurmay subay ihtilâlcilerden İsmet Paşaya mesaj getiriyor—Gürselin telefonu ve "peygamber buyrukları" hakkında — 28 Mayıs ile 5 Haziran arasında bir karakedi nasıl geçer?

Her halde bütün Türkiyede, İsmet Paşanın 27 Mayısın tertipçisi, hazırlayıcısı, plâncısı olduğu sözlerini duyduğunda, okuduğunda en fazla gülen insan benim. Zira 27 Mayıs sabahı, saat beşi geçerken, her 'şeyden habersiz uyumakta olan bir İsmet Paşayı ben uyandırdım ve ona bir ihtilâlin olduğunu ben haber verdim. İsmet Paşa beni dikkatle dinledi, "Demek, oldu!" dedi ve ilâve etti:

"— Kalkıp, giyineyim.."

Ertesi sabah ise gene ben, Orgeneral Gürsel ile İsmet Paşanın ilk telefon konuşmalarına aracılık edecek ve İhtilâlin başının söylediği şu sözleri C.H.P. Genel Başkanına nakledecektim:

"— Size karşı kusurluyuz Paşam. Hareketimizi size önceden haber vermedik. Verseydik bizi bundan caydırmak isteyeceğinizden korktuk. Ama, başka çare kalmamıştı."

27 Mayıstan bir akşam evvel. Ayten Sokaktaki evlerimizin müşterek bahçesinde İsmet Paşayla kolkola bir süre gezinmiş, oradan buradan konuşmuş, birbirimize Allahtan rahatlık dileyerek, ertesi gün bizi nenin beklediğinden habersiz, yataklarımıza çekilmiştik. Bildiğimiz ve gördüğümüz, bütün Türkiyenin ihtilâl korktuğu ve ihtilâlin "geliyorum" diyerek gelmekte olduğuydu. Bu İsmet Paşayı endişelendiriyor, beni rahatlatıyordu. Aradaki yaş farkının icabi olacak. İsmet Paşa İhtilâlin beraberinde getireceği güçlükleri düşünüyor, ben günün güçlüklerinin nihayet son bulmasının ferahlığını duyuyordum. Ama. başka bir çarenin kalmadığında ikimiz de -başka çok kimseyle birliktemüttefiktik. (*)

Beni o sabah, saat dörtte, telefonda bir kadın sesi uyandırdı. Ses pek heyecanlıydı.

"— Metin beyle mi görüşüyorum?" diye sordu.

Uykunun mahmurluğu içinde

"— Evet. Benim" cevabını verdim.

Telefondaki ses şöyle devam etti:

"— Askeri birlikler Çankayayı zaptettiler. Reisicumhur ve Koraltan tevkif edildiler. Haberiniz var mı?"

"— Öyle mi? Hayır, haberim yok.." dedim.

Günlerdir bu çeşit telefonlara öylesine alışmıştım ki.. Uykumun en tatlı yerinde birisi ya bir ihtilâl, ya İsmet Paşaya bir suikast haber veriyor, bazen de bir sarhoş ses "bizler"i nasıl bir âkibetin beklediğini fazla edebî sayılmayacak üslûpla bildiriyordu. Telefondaki kadın sesi benim umursamazlığımdan dolayı biraz şaşkın, devam etti:

"— İhtilâl oldu ve Hükümet devrildi.."

Konuşmaya son vermek için "Siz kimsiniz, hanımefendi?" diye sordum. Tecrübeyle biliyordum ki böyle hallerde telefon yüzde doksan kapanmaktadır. Nitekim karşımdaki kadın da "Bir vatandaşınızım" dedi ve telefonu kapattı.

Yatağımda öteki tarafıma döndüm, "deli kadın" diye söylendim ve hemen tekrar uyudum. Sonradan, bu hitaptan dolayı öylesine utanacaktım ki.. Telefon eden, karşımızdaki evde oturan ve İsmet Paşayı tedavi etmekte olan Prof. Dr. Zafer Paykoçun eşi değil miymiş? Uzun süre bu, Paykoçlarla bizim aramızda bir lâtife konusu oldu ve Bayan Paykoç bana takılmaktan hiç vazgeçmedi.

Bu haberin ötekilerden farklı olduğunu o gece nasıl bilebilirdim ki?

İkinci telefon birincisinden hemen bir çeyrek saat sonra geldi. Ses gene bir kadın sesiydi ama bu seferki adını verdi. Leylâ Çambeldi. Leylâ Çambel bir alman ajansının muhabirliği-

(*) İ*smet Paşayla 10 Yıl, Cilt 2-Akis Yayınları*

ni yapıyordu, o sıralarda yabancı gazeteciler Türkiyeyi doldurmuş olduğundan kendisiyle sık-sık görüşüyorduk ve genç kadın Atatürk Bulvarının tam üstünde oturuyordu.

"— Ben Leylâ Çambel, Metin bey.." dedikten sonra yarı ingilizce, yarı fransızca konuşmaya başladı. Biraz evvel evinin önünden tanklar Çankayaya doğru çıkmışlardı. Cumhurbaşkanının durumunu bilmiyordu. Fakat Koraltanın tevkif edildiği muhakkaktı. Bayarın da ele geçtiğini birisi telefonla bildirmişti. Demokrat iktidar her halde devrilmişti. Leylâ Çambel sözlerini tekrar türkçe bağladı:

"— Mutlu olsun.. Kutlu olsun.."

Telefon kapandıktan sonra bir süre öyle kaldım. Uykum tamamile geçmişti. Gerçi, Demokrat İktidar devrilmişse Leylâ Çambel niçin ihtilâl haberini yarı fransızca, yarı ingiliz ce vermişti ? Ama genç kadının öyle bazı tuhaf huylarının bulunduğunu da biliyordum. Hem, telefonları dinleyen İktidar söylenen ingilizceye fransızca sözleri mi anlamayacaktı?

Yatağımdan kalktım ve pencereden sokağa baktım. Gün ağarmak üzereydi. Telefonlarda verilen haber doğruydu: Hem İsmet Paşanın evi, hem bizim ev süngülü askerler tarafından kordon altına alınmıştı. Kaldırımın üstünde bir general ile bir yarbay dolaşıyorlardı. Yarım dakika içinde sırtıma bir gömlek, ayağıma bir pantalon ve ayakkabı geçirerek aşağıya indim, mutfak kapısından bahçeye çıktım. İki ev arasında, bahçeden geçen bir yol bulunuyordu. Fakat dışarıya adımımı atmıştım ki genç bir Harbiyelinin makineli tabancasıyla burun buruna geldim. Harbiyeli "Gir içeri!. Yasak.." diye bağırdı. Sonra yüzüme dikkatle baktı, ta bancasını indirerek:

"— Affedersiniz, tanıyamadım. Buyrun.." dedi.

Bu sırada general -bir Tuğgeneraldi- beni görmüştü. Bahçeye girdi ve yanıma geldi.

"— Hayrola Paşam " diye sordum.

General kendisini takdim etti. Tuğgeneral Gani Güvenerdi. Ordu idareyi ele almıştı. Ken-

27 Mayıs günü Ankarada 1 numaralı ev, İsmet Paşanın Ayten Sokaktaki eviydi. O gün, halkın İsmet Paşadan başka kimseden haberi yoktu. İhtilâli yapanlar bilinmiyordu. Cemal Gürsel ise, henüz kütlelerin meçhulüydü. Üstelik, onların bulundukları yer sıkı güvenlik kordonlarının ortasındaydı. Bundan dolayı, hemen bütün Ankara Ayten Sokağa geldi ve İsmet Paşaya emsali az görülen bir tezahürat yaptı.

dişi İnönünün evinin güvenliğini sağlamakla görevliydi. Komuta ettiği kıta genç Harp Okulu öğrencilerinden müteşekkildi. Askeri birlikler gece saat üçte harekete geçmişlerdi. Her şey yolundaydı ve İhtilâl başarıya ulaşmıştı. Bayar ve Koraltan yakalanmışlardı. Durum yakında radyodan millete bildirilecekti. Generale:

"— Paşayı uyandırıp haberdar' edeyim" dedim.

Gani Güvener işlerin mükemmel gittiğinden öylesine emindi ki:

"- Hiç rahatsız etmeyin, Metin bey, Ne zaman uyanırlarsa kendilerine o zaman arzederiz" diye cevap verdi.

"— Aman Paşam, olur mu hiç?" dedim ve İsmet Paşanın evinin zilini çaldım. Çaldım, bir daha çaldım, fakat işittiremedim. Bizde o evin de bir anahtarı vardı. İçeriye gidip onu getirdim. Kapıyı açtım. Kapı aralandı ama, arkasından zincirliydi. Tekrar zili denedim. Olmadı. Bu sırada Gani Güvener, ismet Paşanın Cumhurbaşkanlığı sırasında kendisinin, Muhafız Alayında kıta komutanlığı yaptığını anlatıyor, etraftaki Harbiyeliler ise bizi dikkatle dinliyorlardı. Hepsinin heyecanlı ve biraz şaşkın oldukları göze çarpıyordu.

Gani Güvenere eve dönüp yıkanacağımı, traş olacağımı, belki o vakte kadar kayınvaldemin uyanabileceğini söyledim ve öyle yaptım. Biraz sonra bizim telefon tekrar çaldı. Kayınvaldemdi. Turhan Feyzioğlu telefon etmiş, telefon sesini duyurabilmiş ve hadiseleri kayınvaldeme kısaca anlatmıştı. Kayınvaldeciğim sormuştu:

"— Paşayı uyandırayım mı?"

Turhan Feyzioğlu İsmet Paşanın, hele o günler ne sudan sebeplerle uykusundan kaldırıldığını bildiği için gülmüş.

"— Aman Hanımefendi, bu sefer uyandırmayıp ta ne zaman uyandıralım?" demiş.

Buna rağmen kayınvaldem, Paşayı uyandırmak için beni çağırmayı tercih etmişti. Üzgün bir sesle:

"— İhtilâl olduğu doğru mu. Metin bey?" dedi.

"— Geliyorum şimdi" diye cevap verdim ve hemen karşıya geçtim. Yolda General Güvener İstanbul Radyosunun yayına başladığını, Ankarada teknik bir gecikme olduğunu, fakat yayının başlamak üzere bulunduğunu söyledi. Bildirdiğine göre Başkentteki harekât, başarıyla, hemen hemen tamamlanmıştı ve Ordu her yerde vaziyete hâkimdi.

İsmet Paşayı uyandırdım,, bir ihtilâlin olduğunu haber verdim, öğrenmiş olduklarımı anlattım. İsmet Paşa yatağının üzerine oturmuştu ve beni dikkatle dinliyordu. İlk sorduğu şu oldu:

"- Ordu nerelerde ne dereceye kadar hâkimdir?"

Gani Güvenerin verdiği bilgiyi tekrarladım. İsmet Paşa bunun üzerine, harekete kimin komuta ettiğini öğrenmek istedi. Bilmiyordum. Bunu General Güvenere sormuştum. Fakat o da bilmiyordu. İhtilâli hazırlayanlar hiç bir isim vermemişlerdi.

"— Her halde bir orgeneraldir" dedim.

"— Kim olabilir?" diye sordu.

Bir tahmin yapmadım. O da bir isim söylemedi.

Kalktı, traş oldu ve giyindi. Saat altıydı ki Gani Güvener kendisini gördü, vaziyet hakkında bilgi verdi. Bu sıralarda Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ilk tebliği radyolarda okunmuştu. Bunu not ettim ve İsmet Paşaya uzattım. İsmet Paşa düşünceli bir tarzda okudu, beğendi. Beğendiği, demokrasi prensiplerine sadık kalınacağı vaadi ile dış politikayla ilgili kısımlardı.

"— Dikkatli davranmışlar" dedi.

Bu sırada ben, Generalin yanındaki Yarbaydan ilk hareketler hakkında tafsilât alıyordum. Kıtalar Harp Okulundan hareket etmişler. Hareketin plâncıları Harp Okulunda toplanmışlar. İnönünün evine yollanan kıta Anıt Kabirin altındaki toprak yoldan geçme emrini almış. Bunun sebebi, yol üstünde polis karakolunun bulunmamasıymış. Sıkı Yönetimin o sıralardaki gece sokağa çıkma yasağı ancak saat dörtte sona erdiğinden askeri vasıtalar içinde silâhlı Harbiyelilerin naklinin, üzerinde polis bulunan bir yolda dikkati çekmesinden korkulmuş. Yarbay:

"— Namık Gedik tarafından polise, şüphe uyandıran asker hareketlerinin derhal Emniyet Genel Müdürlüğüne bildirilmesi için emir verildiğini haber aldık" dedi.

Plân gereğince kıta, Tandoğan meydanının kenarından kıvrılarak İsmet Paşanın Ayten Sokaktaki evi civarına gelmiş. Orada, evin tam karşısında, gözcü vaziyetinde bir polis görmüşler. Öğrencilere komuta eden topçu yarbayı doğruca polisin üzerine yürümüş ve tabancasını istemiş. Polis, kuzu gibi ve bir şey sormaya dahi lüzum görmeksizin tabancasını uzatmış, arkadaşlarının da, İsmet Paşanın evi yanına park etmiş gri Chevrolet içinde uyuduklarını bildirmiş. Bunun üzerine Yarbay arabaya gitmiş, kapıyı açmış, yatan iki sivile kim olduklarını sormuş. Sivillerden biri polis olduğunu söylemiş, bunun üzerine Yarbay ondan da ta-

bancasını istemiş. Araba, Uşak Hadiselerinden sonra her türlü gizliliği ve füturu bırakarak İsmet Paşayı açıktan takip eden polisi arabalarından biriydi. İçindeki memurlar, İsmet Paşa yanında birisiyle bir taksiye bindiğinde gidip şoförü sıkıştırırlar ve ondan, otomobilde konuşulanları sorarlardı. Bir tanesi tabancasını Yarbaya vermek istememiş, direnmiş. Bunun üzerine Yarbay "Seni şimdi vurdururum" demiş. Polis yola gelmiş ve tabancasını uzatmış. Arkadaşı ise hiç direnmemiş. Yarbay, silâhtan tecrit ettiği polisleri İsmet Paşanın evinin karşısındaki duvar dibine dizmiş, başlarına da bir Harbiyeli dikmiş. Daha sonra, civarda dolaşan üniformalı iki polisi daha yakalayıp oraya getirmişler. Ben Yarbayla konuşurken onlar melûl melûl etraflarına bakmıyorlar, başlarına nenin geleceğini düşünüyorlardı.

Tabii bir şey. gelmedi.

Bu sırada ihtilâlin haberi duyulmuştu. Mahallede evlerin pencereleri, kapıları yavaş yavaş açılıyor, sokağa çıkma yasağına rağmen bir çok kimse ihtiyatlı bir şekilde adımını dışarı atıyordu. İsmet Paşanın evi önüne ilk gelenler mahallenin sakinleri oldu. Ayten Sokakta oturanların çoğu C.H.P.'lidir. Bu mahalle, -zaten Mebusevleri adını taşır-, 1946-50 arasındaki C.H.P. İktidarı devrinde yapılmıştır. Kooperatife tabii Meclisin D.P.'li milletvekilleri de katılmışlardır. Meselâ bizim evin yanında Hasan Polatkanın evi vardı. Fakat ihtilâl günü Maliye Bakanı, Eskişehirde Başbakanla beraberdi. Onun için, Polatkanın evine o sabah kimse gelmedi. Komşular İsmet Paşanın evi önünde süratle büyük bir kalabalık teşkil ettiler. Alkışlıyorlar, tezahürat yapıyorlardı. Onlara çok geçmeden subaylar katıldılar. Daha sonra da, sokağa çıkma yasağının fazla ciddi olmadığını farkeden geniş halk kütleleri Ankaranın dört bir tarafından Ayten Sokağa doğru yöneldiler. Ortalık çok geçmeden bir ana-baba günü haline geldi. Partili milletvekilleri ve subaylar evin içine giriyorlar, İsmet Paşanın elini öpüyorlardı. İsmet Paşa da onların yüzünü okşuyor, başarılar diliyordu. Fakat kim kime, dum damaydı. İsmet Paşanın yanında, daha baştan, bir doktor albay belirmişti. Üniformalıydı. Kendisini görevli bir kimse sanıyorduk. O da öyle hal takınıyordu. Sonradan, doktor albayın bir emekli subay olduğunu, ihtilâli duyunca sırtına üniformasını giyip İsmet Paşanın evine koştuğunu öğrenecek ve buna pek gülecektik.

O gün İsmet Paşayı ziyaret eden subaylar arasında Albay Alpaslan Türkeşin de bulunduğunu ben bizzat Türkeşten duymuşumdur. Türkeşin anlattığına göre İsmet Paşanın evi önündeki kalabalığın mütemadiyen arttığı haberi

İsmet Paşa, 27 Mayıs günü zaman zaman evinin bahçesine indi, askerleri sevip okşadı, halkla şakalaştı. Fakat evinden dışarı çıkmadı ve hiç bir demeç vermedi. İhtilâl henüz bir fikri plâtforma oturmamıştı ve C.H.P. Genel Başkanı dikkatsiz bir adım atmak istemiyordu.

İhtilâlin karargâhı olan Harp Tarihi Enstitüsüne gelmiş. Bunun üzerine Türkeş telâşlanmış. Bir tank birliğini güvenlik tertibatı alması için İsmet Paşanın evine yollamış. Kendisi de, yanına Muzaffer Karanı almış ve durumu bizzat görmek maksadıyla Ayten Sokağa gelmiş. Eve girmiş, üst kata çıkmış, o İsmet Paşanın elini, İsmet Paşa da onun yanaklarını öpmüş. Bunu Türkeş, İhtilâlin ilk aylarında, Başbakanlık binasındaki Müsteşarlık odasında yaptığımız uzun konuşmaların birinde anlattı. O sırada Türkeşin, vaktiyle turancılık suçundan tevkif edildiği için İsmet Paşaya karşı kinli olduğu, mevkufken yapılan işkence sonunda parmaklarının ezik kaldığı, bunları İsmet Paşaya gösterip "Bak Paşa, bunu bana sen yaptırtın" dediği Demokratlar tarafından fısıltı halinde yayılmaktaydı. Türkeşle bunu konuşuyorduk. İhtila-

lin Kudretli Albayı pozundaki Türkeş bunları yalanladı, İsmet Paşaya olan saygısından bahsetti ve yaptığı ziyareti anlattı. Bir tank takımının Ayten Sokağa çeldiği hatırımdadır ama, Türkeşi hiç hatırlamıyorum. İsmet Paşanın hafızasında da, o gün bir Türkeş yoktur. Ama Albayın anlattıklarının doğru olmaması için hiç bir sebep mevcut değildir. 27 Mayıs sabahı İsmet Paşanın evi, tavaf edilen bir evdi ve gelenterin büyük çoğunluğunu subaylar teşkil ediyordu. Zaten Harbiyeliler eve ancak onları alıyorlar, tezahürat yapan halk çoğunluğunu İsmet Paşa balkona çıkarak selâmlıyordu. Bu, tabii, tezahüratı büsbütün arttırıyordu. O gün, hemen bütün Ankaranın İsmet Paşanın evi önünden geçtiğini söylemekte fazla bir mübalâğa yoktur.

Ben, gelen subaylardan bir tanesini hatırlıyorum. İsmet Paşanın yanındaydım. Yandaki bizim evden bir kurmay subayın beni çağırdığı haberi geldi. Gittim. Orta boylu genç bir kurmay beni kütüphanede bekliyordu. İhtilâl Komitesi adına geldiğini, İhtilâl Komitesi adına İsmet Paşaya bir mesajı olduğunu söyledi. İsmet Paşanın evi kalabalık bulunduğundan bunu benim vasıtamla iletmeyi tercih etmişti. İhtilâl Komitesi, İsmet Paşanın dışarıya çıkmasını, bir tezahürata vesile vermesini ve bir demeçte bulunmasını sureti katiyede istemiyordu. Subay bunu söylerken çalımlıydı ve yüksekten konuşuyordu. Daha ziyade emreden bir hali vardı. Adını sordum.

"— Lüzum yok" dedi.

"— Siz Komiteden misiniz?" diye sordum.

Komitenin mensuplarının adlarının açıklanmayacağım söyledi. Bildirdiğine göre ihtilâli idare' edenler isimsiz kalacaklar, görevlerini bitirerek kıtalarına döneceklerdi. Yapılan hareket Ordunun ortak malıydı. Kahramanlar yaratılmasını Ordu istemiyordu. Sonradan, o gün gelen bu subayın Kurmay. Albay Emin Aytekin olduğunu öğrenecektim. İhtilâl Komitesi adına yapıldığı söylenerek 27 Mayısta İsmet Paşayla kurulan tek temas bu oldu. Emin Aytekinin yetki derecesi, tabii benim meçhulümdür. Bu kurmay albay sonradan İstanbulda Sıkı Yönetim idaresinin Kurmay Başkanı tâyin edildi, Talât Aydemir hareketlerini takiben de emekliye ayrıldı. Verdiği mesajı, daha doğrusu getirdiği tebliği İsmet Paşaya ilettim. Dikkatle dinledi ve önemli buldu.

"— Bizimle bir ilişkileri olsun, istemiyor lar demek" dedi.

Kendisinin zaten dışarıya çıkmak niyeti yoktu. Çıkmak istese bile iki adım atması imkânsızdı. Fakat İsmet Paşa o gün, kendisini görmeye gelen partisi mensuplarına ihtilâl İdaresinin işlerine karışmamak direktifini verdi. Halbuki bir çok C.H.P. ileri geleni heyecanlıydı. Meselâ Ferit Melen üç gün sonra aybaşının geleceğini söylüyor, derhal Maliye Bakanlığına gidip duruma el koymayı teklif ediyordu. Memur aylıklarının dağıtılması ancak öyle kabil olacaktı. Daha başka bazı C.H.P.'lilerin de, iktidarın otomatik olarak kendi partilerine devredileceğinden o gün emin bulunduklarına kalıbımı basarım. İsmet Paşayı ziyarete gelenlerden bir çoğu, aklında müstakbel kabineyi yapıyor ve tabii bunda kendisine, ihtisasına göre bir Bakanlık ayırmayı ihmal etmiyordu.

O sabah gelenler arasında duruma, İsmet Paşanın koyduğu teşhis istikametinde teşhis koyan, bir İsmail Rüştü Aksaldı. Aksal, biraz da karamsar tabiatının neticesi, askerin gitmesinin gelmesi kadar kolay olmayacağı endişesini söylüyor ve zor bir devrin açıldığını belirtiyordu. Genel Sekreterine İsmet Paşa cesaret verdi. Sükûnet tavsiye etti. Yapılacak başka bir şey olmadığını söyledi. Her şeyi sakin almak, acele etmemek, beklemek lâzımdı. Emin Aytekinin getirdiği mesaj ihtilâlcilerin kampında esen hava hakkında bir fikir veriyordu. İsmet Paşa:

"— İhtilâl yapan genç subay böyledir" dedi.

ihtimal ki genç bir subayken katıldığı 1908 hareketini hatırlıyordu.

O gün ziyaretler akşama kadar, bu minval üzere gitti. Ankara, üzerinden kâbus kalkmış bir şehir halindeydi. İhtilâl idaresi saat 16'da, zaten işlemeyen sokağa çıkma yasağını resmen de kaldırdığında bilhassa Kızılay bir mahşer yerine döndü. Herkes neşe, sevinç içindeydi. Bir otomobille şehri dolaştım. Halk sokaklarda rastladığı subayları, Harbiyelileri öpüyor, "aslanlarım" diye onların sırtlarım sıvazlıyor, coşkun bir heyecan yürekleri dolduruyordu. Binalar kendiliklerinden bayraklarla donatılmış, tertipsiz, talimatsız, içten gelen bir bayram başlamıştı. Saat 16'da bütün Türkiyedeki hareket çoktan bitmiş, Menderesin de Kütahyada yakalanıp nezaret altına alındığı haberi radyolardan verilmişti. Radyolarda askeri havalar çalmıyor, Harp Okulu ve Gazi Osman Paşa marşları mütemadiyen tekrarlanıyordu. Her halde, 27 Mayıs 1960 gününü Ankarada yaşamış olanların onu unutmaları imkânı yoktur.

Bizim evlerin güvenliğini sağlayan Harp Okulu birliğinin yorgunluktan bitap düştüğü, öğleye doğru anlaşıldı. Sabahleyin biz, evdeki bütün yoğurtlardan bir kazan içinde ayran

yapmış, buna buz doldurmuş, çocuklara vermiştik. Sonra, İsmet Paşanın evine ciple gelen bir subaydan rica ettim, beni yanına aldı, gidip bir bakkal dükkânını açtırdık, ne kadar yoğurt varsa onları da satın aldım, evde yeniden ayran yaptık, tekrar Harbiyelilere ve gelen tank kıtasının erlerine verdik. Fakat öğleye doğru, genç Harbiyeliler arasında, fiziki olmaktan çok ruhi yorgunluk neticesi bayılmalar başladı. Bunun üzerine subayları onları değiştirdiler. Yerlerine, kendileri gibi genç başka öğrenciler geldi. Bunlar Yedek Subay öğrencileriydi. Onların da ellerinde tüfekler ve makineli tabancalar vardı. Kısa bir müddet sonra, bir kurşun sesiyle Hepimiz yerlerimizden fırladık. Ne oluyordu? Dışarıya çıktım, meseleyi öğrenince gülmekten kendimi alamadım. Silâh kullanmaya alışık olmayan bir Yedek Subay adayı tüfeğini yere düşürmüş ve tüfek patlamıştı. Bu, devam etti. Arada bir ya bir tüfek, ya bir makineli tabanca, yanlışlıkla yahut kazara patlıyordu.

Özden o sırada, ağabeyi ve yengeşiyle birlikte İsvierede bulunuyordu, Yengesinin bir rahatsızlığının tedavisi için gitmişlerdi. Ben evde çocuklar ve onlara bakan kadınla yalnızdım. Herkes gibi bizim kızlar da heyecan içindeydiler. Sevmedikleri polisler gittiği ve yerlerine, sevdikleri askerler geldiğinden dolayı memnundular. Gülsün onlara ayran dağıtanlar arasındaydı. Daha küçük olan Nurperi ise, balkondan "harekât"ı takip ediyordu. Yedek Subay adaylarının patlattıkları kurşunlar biraz fazlalaşınca, Gülsünü eve soktum ve onun da, Nurpermin de başlarını dışarıya uzatmamalarını tembihledim.

Şimdi, aradan geçen altı yılın sonunda, bu satırları yazarken dahi gülüyorum. Tüfek tutmasını"bile doğru dürüst bilmeyen dal gibi çotuklar ve onların üç saat içinde devirdikleri bir ceberrut, kendisini kuvvetlinin kuvvetlisi sanan bir iktidar.. 27 Mayısın bir "Subay İhtilâli" olduğu muhakkaktır. Başka bir gerçek, harekâtın son derece ustalıkla, tam kurmayca plânlanmış bulunduğudur. İsmet Paşanın tahmin ettiği gibi ihtilâlciler ilk safhada Mehmetçiği hiç kullanmamışlar, vurucu kuvvet olarak Harp Okuluna ve bilhassa onun Subay Sınıfına güvenmişlerdir. Ama, hareketin bu kadar çabuk ve böylesine kolay, kansız başarıya ulaşmasındaki asıl sır D.P. iktidarının bütün itibarını kaybetmiş bulunmasından başka nedir ki?. Nitekim daha sonra iki defa, fakat bu sefer itibarsız değil, sağlam bir iktidara karşı aynı Harp Okulu bir takım maceracılar tarafından ayaklandırdığında, teşebbüslerin ikisi de bir gece içinde kırılacak, iki defasında da Ordunun çoğunluğu meşru iktidardan yana vaziyet alacak ve harekât bastırılacaktır. 27 Mayıs sabahı asker - sivil, Türkiyede bir tek kimsenin iktidar lehinde küçük parmağını dahi kaldırmamış olması ve bütün Türk Silâhlı Kuvvetlerinin aynı hedefte birleşmesi memleketin başında o sabah, kendisinden nasıl nefret edilen bir idarenin bulunduğunu ispata yeter.

Ayten Sokaktaki şenlik geceye kadar sürdü. Gelenler, gidenler c saate kadar eksik olmadı. Akşamüzeri evi dolduranlar, daha ziyade yerli ve yabancı gazetecilerdi. İsmet Paşa bunların hiç biriyle görüşmedi. Bir şey söylemedi. Bunda, Emin Aytekin tarafından getirilen mesajın rolü vardır. İsmet Paşa bir yandan, Komitenin işlevini güçleştirir duruma düşmek istemiyor, diğer taraftan vaziyetin aydınlanmasını bekliyordu.

İsmet Paşaya ihtilâlin Başından ilk direkt haber ertesi sabah, erken bir saatte geldi. Ben daha da erken saatte -kimin gözünü uyku tutuyordu ki?- yandaki eve gelmiştim İsmet Paşayla beraber kahvaltı ediyorduk. Henüz gazeteleri bile getirmemişlerdi. Telefon çaldı. Ben açtım. Orgeneral Cemal Gürselin yaveriydi. Kim olduğumu sordu. Söyledim. "Sayın Orgeneral"in "Sayın Paşamız" ile görüşmek istediğini bildir di. İsmet Paşaya haber verdim. Telefonun yanına geldi. "Konuşmamıza yardım et" dedi. -İsmet Paşa telefonda rahat duyamamaktadır-. Yaver "Sayın Orgenerali bağlıyorum" dedi. Cemal Gürselin sonradan o kadar alışacağımız tok, kalın, babacan sesi geldi. Yavaş ve tane tane konuşuyordu.

"— Sayın Paşam.." dedi.

İsmet Paşa buna:

"— Buyurunuz Paşa Hazretleri.." diye mukabele etti.

Gürsel şöyle devam etti:

"— Size karşı kusurluyuz Paşam. Hareketimizi size önceden haber vermedik. Fakat verseydik, bizi bundan caydırmak isteyeceğinizi biliyorduk. Yapacak başka bir şeyimiz kalmamıştı. Bizi affetmenizi rica ediyoruz. Emirleriniz bizim için daima peygamber buyruğudur, sayın Paşam.."

ismet Paşa:

"— Memleket ve millet için hayırlı bir iş yaptınız. Büyük bir iş yaptınız. Mutlu ve uğurlu olmasını dilerim. Asıl, başarınız için ben sizin emrinizdeyim Paşa Hazretleri. Sizleri anlıyorum. Ne zaman bir arzunuz olursa, emrinize amadeyim" dedi.

Cemal Gürsel rahatlamış bir tarzda teşek-

İsmet Paşa ve Cemal Gürsel ilk defa İhtilâlden iki gün sonra, Başbakanlık binasında karşılaştılar. İsmet Paşa o ziyarete giderken bana "Sen de gel" demişti. Ben, Gürselin Özel Kalem Müdürünün odasında İhtilâlcilerle görüşürken iki lider Başbakan odasında yalnız başlarına konuştular. Fakat bu, onların uzun aylar için tek konuşmaları olarak kaldı. M.B.K.'nin kompleksleri başlıyordu.

kür etti. Sesinde saygı kadar minnet tonu da vardı. İsmet Paşa da iyi bir kaç söz daha söyledi. Telefon kapandı.

İsmet Paşayla birlikte kahvaltı masasına döndük.

"— Gayet saygılıydı. Nasıl bir havada olduklarına teşhis koymak henüz güç. Hem benim desteğime kendilerini muhtaç görüyorlar, hem de benimle açık münasebetleri olsun istemiyorlar. Bakalım, göreceğiz.." dedi.

Biraz düşündü. Sonra ilâve etti:

"— Fakat kendilerine bütün yardımı yapacağım. İyiniyetlidirler ve işlerinin güçleştirilmemesi lâzımdır.."

Ziyaretler o gün de erken başladı ve geç vakte kadar devam etti. Topçu Yarbayı Salih Yakal, yan irtibat memuru, yarı İsmet Paşaya verilmiş bir yaver gibi lanet Paşanın yanındaydı. İsmet Paşa, kendisinin çok yardımını gördü. Salih Yakal ziyaretçiler arasında başarılı bir seçme yapıyor, herkesi içeri bırakmıyor, halk evin önüne toplanınca İsmet Paşadan balkona çıkıp onları selâmlamasını istiyor, bu suretle kalabalıkların uzun süre Ayten Sokakta durmasını önlüyordu.

İsmet Paşa o gün de evden dışarı çıkmadı. Partili arkadaşları eve geldiler ve orada önemli bir konu görüşüldü. Memleket bir sıkı idareden kurtulmuştu. Tabii en fazla ferahlayanlar, en ziyade baskı altında bulunan C.H.P. mensuplarıydı. Bunlar, yurdun her tarafında coşkun şenlikler, bu arada taşkınlık da yapıyorlardı. İhtilâlcilerle bazı C.H.P. ileri gelenleri arasında gayrıresmi temaslar olmuştu. Komite bu hal üzerine C.H.P.'nin dikkatini çekmişti. İsmet Paşada da, zaten böyle bir korku vardı. On yıldır ezilen C.H.P.'liler günü, şimdi kendi günleri görüyorlardı. Bunun üzerine, İsmet Paşa arkadaşlarıyla birlikte bir tamim hazırladı ve ihtilâl Komitesinin müsaadesini alarak bunu bü-

tün parti teşkilâtına telgrafla tamim etti. Komitenin müsaadesini aldı, zira Komite partilerin faaliyetini yasaklamıştı.

Tamim, ihtilâlin ikinci günü yapılmıştır. Sonradan, C.H.P.'lilerin taşkınlıkları, ihbarcılıkları çok söylenecektir. Bu tamim, bunlarda Genel Merkezin bir sorumluluğu olmadığını göstermektedir. İhbarcılık, bir umumî hastalık halinde, İhtilâlin hemen peşinden, aylar süren bir devre memlekete musallat oldu. Bugün o ihbarlara ve istisnasız bütün gazetelere akseden iddialara bakınca üzülmemek, hattâ millet olarak biraz rahatsızlık duymamak kolay değildir. Taşkınlık C.H.P'liler tarafından yapılsa da, ihbarcılıkta bir parti tekelinden bahsetmek yanlıştır. Bilhassa taşrada, herkes herkesi İhbar ediyordu.

İsmet Paşanın Aksal, Satır, Feyzioğlu ve diğer arkadaşlarıyla evde hazırladığı tamimde şöyle deniliyordu:

"Şanlı Türk Ordusu memleketi maddi ve manevi çöküntüye götüren, açıkça Anayasa dışı baskı idaresine son vermiş, milletin mukadderatını eline almıştır. M.B.K. Başkanı ve Türk Silâhlı Kuvvetleri Başkumandanı sayın Orgeneral Cemal Gürsel aziz milletimize hitabesinde M.B.K.'nin temiz ve dürüst bir demokratik nizamı kurmak, devlet idaresini süratle millet iradesine tevdi etmek kararında olduğunu bildirmiştir. Bu zaman zarfında vatandaşlarımız arasında huzur ve sükûnu muhafaza etmenin büyük kıymeti vardır. C.H.P. teşkilâtı böyle nazik devirlerde sirayet istidadı gösteren intikam hislerinden, hususi garaz temayüllerinden ciddi olarak sakınmalı, vatandaşları da bu gibi his ve temayüllerden korumak için çalışmalıdır. M.B.K.'nin dürüst bir demokratik nizamı tesis etmek hususunda kesin karar sahibi olması, hal ve âti için memlekette huzuru, güveni sağlayan büyük teminattır. Vatandaşlarımız eşit, dürüst ve serbest seçimleri sükûn ile ve Türk Ordusunun temiz geleneklerine tam bir güven içinde beklemektedirler. Hepinize sevgi ve saygılar sunar, vatana hizmet yolunda başarılar dilerim."

Telgrafların altındaki imza, İsmet İnönü" idi.

ihtilâl idaresinin ilk Kabinesi o gece ilân olundu, Yeni rejim kurulmuştu. Bunun üzerine İsmet Paşa, tebriklerini bildirmek için Cemal Gürselden bir randevu istememi söyledi. Devlet ve Hükümet Başkanlıklarını M.B.K. Başkanlığıyla birlikte üzerine almış bulunan Gürselin yaverine bu talebi ilettim. Randevu süratle verildi. "Sayın Orgeneral" "Sayın Paşamız"ı ertesi gün saat 16.30'da bekliyordu. İsmet Paşa, Başbakanlığa kendisiyle birlikte gitmemi söyledi. Gürsel İsmet Paşayı odasının kapısında karşıladı. Odası, iki gün önce Adnan Menderesin oturduğu odaydı. Onlar ikisi, başbaşa kapandılar ve yirmi dakika görüştüler. Ben, yaverlerin ve özel kalem müdürünün bulunduğu odada bekledim, genç ihtilâlcilerle görüştüm. Özel Kalem Müdürlüğü masasında oturan, İrfan Solmazerdi. İsmet Paşa görüşmeden memnun çıktı. Önemli bir konuşma olmamış, ziyaret bir nezaket ziyaretinin sının içinde kalmıştı. Ama, samimi bir hava esmişti.

Cemal Gürsel iki gün sonra, 30 Mayısta, Dışişleri Bakanı Selim Sarperi İsmet Paşaya yolladı. Bizim evin kütüphanesinde iki saate yakın konuştular. Sarper, dış politika konusunda İsmet Paşanın fikirlerini, görüşlerini öğrendi. 3 Haziranda Devlet Bakanı Âmil Artüs İsmet Paşaya geldi. Samimi hava devam ediyordu.

5 Haziran, Kurban Bayramıydı. İsmet Paşa, Gürselin yaverine telefon etmemi istedi. Devlet Başkanına bayram tebriki ziyafeti yapacaktı. Yaver biraz sonra cevap vereceğini söyledi. Zaman geçti, yaver randevunun ertesi gün tespit edileceğini bildirdi. Ertesi gün bir haber çıkmadı. Daha ertesi gün de.. İsmet Paşadan, tekrar bir telefon açıp açmamam gerektiğini sordum. "Açma" dedi. İki lider, Cemal Gürselin 6 Ağustosta, âdeta gizlice, Başyaver Ağası Şen tarafından Heybeliadaya, İsmet İnönünün evine getirilişine kadar artık doğrudan doğruya hiç bir temasta bulunmayacaklardı.

Acaba ne olmuştu?

Gelecek yazı

Açık ve kapalı ilk niyetler

Toplantılar

Al gülüm, ver gülüm!

Geçtiğimiz hafta Salı gününün ilk saatlerinde Şeker Şirketinde hüküm süren telâş, salonların dikkatle hazırlanışı ve gelecekleri karşılama çabaları, burada önemli bir toplantının yapılacağını gösteriyordu. Nitekim, çok geçmeden durum anlaşıldı:

Belirli aralıklarla yapılmakta olan Hükümet - Özel sektör temsilcileri toplantılarından bir yenisi yapılacaktı. AP İktidarı, kendisini özel sektöre yakın gösterebilmenin gayreti içinde, bu son toplantıya alışılanın üstünde bir hava vermek çabasındaydı. Oysa bu toplantılar, yeni Anayasası ile karma ekonomiyi benimsemiş Türkiye Cumhuriyetinin, kalkınmasını sağlamak için kullandığı iki maniveladan -kamu sektörü ile özel sektör- bir tanesinin temsilcilerinin İktidarın ilgilileriyle karşıkarşıya gelip, bazı teknik konuları konuşmasından öteye bir anlam taşımıyordu. Şimdiye kadar yapılan benzeri toplantılarda, bu sınırın aşılmaması için özen gösterilmişti.

Bu defa da, ayni yolun izleneceğinden emin olan özel sektör temsilcileri, Türkiyenin dört bir yanma dağılmış başlıca önderlerini Ankaraya çağırmış ve yoğun bir hazırlığa girişmişlerdi. Bir de broşür yayınlayan öze; sektör temsilcileri, "Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği" aracılığıyla, hazırlıklarını son safhaya ulaştırmışlardı.

O günki toplantıda, ilgili Bakanlara sunulan, "Özel. sektörü ilgilendiren başlıca konular hakkındaki rapor", özel sektörün tartışmalarını teknik konulara yönelttiğinin açık belgesi durumundaydı. Meselâ, Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 17 sayılı kanunla ilgili bazı kararların değiştirilmesinden tütün piyasasına katılmada ve tütün ihracatında özel sektör ile Tekel arasında bir ahenk kurulmasına kadar değişen, tamamen teknik ve mesleki konulara geniş yer verilmişti.

Toplantıda, özel sektör olarak, Odalar Birliği adına Sırrı Enver Batar ve arkadaşları, ilk dakikadan itibaren hazır, bekliyorlardı. Hükümet adına, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut, Devlet Bakanı Cihad Bilgehan, Çalışma Bakanı Ali Naiil Erdem, Ticaret Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu gibi yetkililer, özel sektörün dertlerini dinlemeye âmâde idiler.

Mehmet Turgut
Çakaralmaz

Kraldan çok krala

Açış konuşmasını Sanayi Bakanı Mehmet Turgut yaptı ve şöyle dedi:

"— Türk müteşebbislerinin muhterem temsilcileri! Geçen toplantıdanberi, memleketimizde siyasi münakaşalar ve iktisadî sistemler üzerindeki çekişmeler devam edip gitmiştir. Memleketimizde marksist düşünceden mülhem bir takım fikirler, ilimmiş gibi, yeniymiş gibi, Kurtarıcı ve tatbikatı varmış gibi allanıp pullanarak piyasaya sürülmektedir. Sistemin tahribi, nizamın dejenere edilmesi, iş ve devlet adamlarının çürütülmesi için yalanın ve iftiranın her çeşidi kullanılmaktadır. Tehdit ve tezvirler her tonda ve renkte ortaya atılmaktadır.

Bizler ve sizler, tabii olan, insani olan, muvazeneli ve çok cepheli bir yaşayışı temsil eden bir sistemin müdafaasını yapmaktayız.

Sonu gelmez bir hayal içinde, insanın malı ile birlikte ruhunu, inisyatiflerini, zekâ ve yaratma kabiliyetini de tahrip edecek olan bir sistemin müctafaacılarına karşı mücadelede teşebbüs sahiplerimizin geç kaldıkları muhakkaktır. Sermaye düşmanları son derece metodlu ve üstalıkla çalışmaktadırlar. Bunlar tarafından iyi bir teşkilât ve gayet kurnazca yapılan yayınlar neticesinde meydana getirilen ve inatla yürütülen propaganda, sizler ve memleketimiz için yıkıcı olmaktadır. Tahrip edici ve öldürücü olmaktadır. Sermaye sahipleri, bu tehlikeyi görmek, idrak etmek ve bunlara karşı çıkmak cesaretini kendilerinde bulmak mecburiyetindedirler. Dünyada kendisini korumasını bilmeyen, düşmanın kudretini tanımayan hiç bir fert veya hiç bir sistemin yaşamıyacağını bilmemiz gerekmektedir. Sizin olanın sizde kalması ve sizin olana torunlarınızın rahatça sahip olabilmesi için mücadeleyi göze almak durumundasınız...."

Sanayi Bakanı Turgut, özel sektör temsilcilerini bile hayretler içinde bırakan, AP'nin seçim propagandası nutuklarından kat kat ateşli nutkunu şu sözlerle bitirdi:

"— Muhterem Temsilciler!. Türk müteşebbislerinin ve teşebbüs gücüne yatırım arzusunun büyüklüğüne, zekâ, dirayet ve samimiyetine inancımı belirtir, hepinizin şahsında bütün müteşebbislerimin hürmetle selâmlarım!"

Mehmet Turgutun konuşmasının yarattığı şaşkınlık, uzun süre, elle tutulur bir ağırlık -halinde, bütün salonu doldurdu. "Kraldan çok kralcı" kesilen bu konuşmadan sonra, özel sektör temsilcileri adına meseleyi ortaya atmak isteyen Sırrı Enver Baturun teknik sözleri pek hafif kaldı.

Toplantıyı izleyen basın mensupları, Mehmet Turgutun bu acayip nutkunu türk kamuoyuna Ulaştırmak için harekete geçince, Özel sektör temsilcileriyle Hükümet arasındaki toplantının teknik sonuçları ve tartışmaların seyri ara yerde kaynayıp gitti.

Sınıf iktidarı mı?

Dr. Reşat TİTİZ

sık sık tekrarlanması hayırlı bir gelenek olmaya yüztutmuş bulunan Özel Sektör temsilcileriyle Hükümetin ilgili üyeleri arasındaki ortak toplantıların sonuncusu, Sanayi Bakam Mehmet Turgutun tek yönlü konuşmasının yarattığı olumsuz bir hava içinde başlamıştır. Üzerinde geniş bir tartışma açılan bu konuşmaya değinmeden geçmenin güçlüğü önünde, konuyla ilgili birkaç noktada düşüncelerimizi kısaca söylemekle yetineceğiz.

Bir devlet adamının, çıkış noktası ne olursa olsun, bir kere devlet mekanizmasının dizginlerini ele geçirdikten sonra, yeni şartların gereklerine de uyarak, ağzından çıkacak sözlere ve girişeceği tüm hareketlere özenlerin en büyüğünü göstermesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Hele Türkiyede ve ekonomik sorunların söz konusu olduğu yerlerde, dikkatlerin en yoğun bir noktaya ulaşması gerekir.

27 Mayıs sonrasının getirdiği Yeni Anayasamızın hiç bir tartışmaya yer vermeyecek bir açıklıkta ve kesinlikle ortaya koyduğu bir gerçek var karşımızda. Bu Anayasa gerçeği, Türkiye, ekonomik kalkınmasını sağlamada karma ekonomi düzenini benimsemiştir, diyor. Bunun dışına çıkmak, yurdun ekonomik altyapısını ve bünyesini görmezlikten gelerek, yeni ve tek yönlü öneriler ortaya atmak, bir devlet adamı için kolay şeylerden olmasa gerektir. Bu yüzden, A.P. İktidarının Sanayi Bakanının son sözlerini akıl ölçüleri içinde kavramağa pek imkân yoktur. Çünkü, Mehmet Turgutun sandığı şekilde, sadece sermaye sahiplerine dayanan katıksız bir liberal ekonomi anlayışı çoktan tarihin malı olmuştur. Klâsik ekonomi ekolünün kurucularının, en iyimser görüşler içinde, öngördüğü çizgiler bile çoktandır aşılmıştır. XIX. yüzyılda, liberal ekonominin salt biçimde uygulandığı çağlarda, bu uygulamaların öncülüğünü yapan ülkeler başta olmak üzere, dünyanın dört bir yanındaki gelişme, bu klâsik görüşe önemli değişiklikler getirmiştir. Çıkar hesaplarından gayri hiç bîr hesabı kabul etmemekte direnen XIX. yüzyılın sermaye sahipleri, bu çok ilkel hırslan içinde, gelişmelere gözlerini kapamayı bir kurtuluş sayıyorlardı. Fakat, gelişme halindeki hayatın gerçeklerindeki katilde, bu kısa görüşlü kimseleri en kestirme yoldan uyarmakta gecikmemiştir.

Hızlı bir sanayileşmenin en tabii sonucu olan, sermaye sahiplerinin karşısında emeklerinden başka satacak şeyleri olmayan işçilerin çoğalması, klâsik ekonomi anlayışının değişmesinde başlıca etken olmuştur. Mehmet Turgutun telkin etmek istediği anlayıştaki sermaye sahiplerinin büyük ölçüde etkileri altında kalan siyasal iktidarlar ve bu iktidarların kurdukları düzenler, büyüyen işçi yığınlarının sorunlarına anlayış gösteremedikleri sürece, tâ köklerinden sarsılmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Nitekim örgütlenme fırsatım ele geçirebilmiş işçilerin giriştikleri hareketler, Fransa tarihinin en kanlı olayları arasında anılan 1848 ihtilâllerine, 1972'de denenmiş olan "Paris Komünü" olaylarının patlak vermesine zemin hazırlamıştır.

Kör bir sömürücülük anlayışında ısrar etmenin, her şeyden önce, bizzat sömürücüleri bertaraf etmekte gecikmeceğini anlayan batılı sermaye sahipleri, bundan yarım yüzyıl kadar önce akıllarını başlarına toplamasını bilmişler ve anlayışsızlık içinde geçecek günlerin getireceği patlamaları göğüslemenin gerekli tedbirlerini almağa girişmişlerdir.

Sosyal sigortalar, grev hakkı, sendikalaşmak ve iş güvenliği, gibi kavramlar, bu karşılıklı uyanışın getirdiği yepyeni kuruluşlara ulaşmıştır. Bir takım sosyal-siyaset tedbirlerini zamanında alabilmiş ülkeler, bu tedbirler sayesinde, her türlü sınıf düşmanlığını daha doğmadan önlemeyi becerebilmişlerdir. Hele savaş âfetlerini ulusal sınırlarından içeri sokmamak dehâsını gösterebilen ülkeler - İskandinav ülkeleri gibi-, toplumcu yöntemleri kendilerine özgü biçimlerde uygulamaları sonucunda, belirli bir refah düzeyine kolaylıkla erişmişlerdir. Bu refah düzeyinin sağladığı rahatlığa karşılık, bunu yapamayan ülkeler kanlı serüvenlerden yakalarını katiyen kurtaramamışlardır. Bu ülkelerin yakın geçmişleri, Mehmet Turgut zihniyetindeki politikacı ve iş adamlarının elinde, her an patlamaya hazır bir hale getirilmiş sayısız örneklerle doludur.

Mehmet Turgut örneğinde olduğu gibi, bir iktidar, kendisini tek bir sınıfın temsilcisi sayarak hareket ederse, karşısına aldığı veya temsil etmek istemediği diğer toplumsal sınıfların da elbette ki söyleyecek sözleri olacaktır. Mehmet Turgutun öğütleri, sermaye sahiplerini, kamu sektöründen yana bir tutumu benimsemiş kimselerle mücadeleye çağıran, toplumumuzu tam bir kaosa ve büyük bir anarşiye götürmek isteyen bir davetiyeden farksız değil midir?

Kanunlarımızın pek ünlü bazı maddeleri, bir toplumsal sındın diğer sınıflar üzerinde kuracakları her türlü egemenliği kesinlikle önlerler. Bunun, Mehmet Turgutun sandığı gibi, tek yönlü işlemesinin karşısına dikileceklerin bulunacağından şüphe etmemek gerekir. Sanayi Bakam, son sözleriyle bütün bunları unutmuş veya bilmez görünmek istemekte ve ayni fütursuzlukla sermaye sahiplerini bir çeşit "Mukaddes Cihad"a çağırmaktadır.

Çoğu defa sağlam temellerden yoksun nutukların meydanları doldurduğu Türkiyede, sınıf çatışması yaratmamanın başlıca amaç sayıldığı bir dönemde, en yetkili bir ağzın, hem de Hükümet adına yaptığı bir konuşmada çok dikkatli olması gerektiğini ne kadar tekrar etsek azdır.

Dünyanın hemen bütün ülkelerinde, sonu gelmez tartışmalara konu olan, ekonomik gelişmelerin çizdiği son grafikleri doğru dürüst bilmeden, muhtemel gelişmeler hakkında bilimsel gerçekleri tanımadan söylenecek her cümle, insanı Sanayi Bakanının durumuna kolaylıkla düşürür. Devlet adamı olmak gibi bir sorumluluk taşıyan kişilerin, tamamen teknik ve özel bir bilgi gerektiren böyle konulan yozlaştırarak, siyasal polemiklere konular hazırlamaları, çok tehlikeli bir çığırın açılması sonucunu doğurmaktadır. Böyle bir çığırın açılması halinde en çok zarar göreceklerin, Mehmet Turgutun sözcülüğünü yapmak istediği sermaye sahiplerinin olacağım söylemek, Sanayi Bakanının içine düştüğü durumu ortaya koymaya yetecektir, sanırız.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Arjantin

Krallara lâyık karşılama

İngiliz Kraliçesi Majeste Elizabeth'in eşi Prens Philippe, bundan dört yıl önce bir Lâtin Amerika gezisine çıktığı zaman, Arjantinde, ülkenin pek saygıdeğer büyüklerinden başka, sepetler dolusu çürük yumurtayla karşılanmıştı. Ancak, yakışıklı Dük bu karşılanışa pek aldırmamış olmalı ki, geçtiğimiz hafta yeniden Arjantine gitmekte bir sakınca görmemiştir. Fakat olanlara bakınız ki, Dük, Buenos Aireste gene krallara pek de yakışmayan bir biçimde karşılanmış ve adımını İngiliz büyükelçiliğinden içeri atar atmaz, elçilik binasına dehşetli bir ateş açılmıştır.

Majeste Elizabeth'in kocasına reva görülen bu içler acısı karşılamaların nedeni, Lâtin Amerikanın en güneyinde, Macellan Boğazının hemen üstündeki iki ufak adadır. Bunlara, Falkland adaları denilmektedir. Falkland adalarının çok dikkat çekici bir geçmişi vardır. 1690 yılında buralara bir ingiliz gemisiyle bir ingiliz tüccarı gelmiştir. Lâtin Amerikada bağımsızlık dalgası esinceye kadar, adaları kendi egemenliği altında saymak için İngiltere bu kadarın yeterli görmüştür. Fakat Arjantinin bağımsızlığıyla birlikte Arjantin milliyetçileri Falkland ikizlerini işgal etmişlerdir. Ancak bu kere de Birleşik Amerika, adaları rahat bırakmamıştır. Ülkesinin doğu ve batı kıyılarım o zaman birbirine bağlayan tek yol olan Macellan Boğazını kendi deneti altında tutabilmek için 1831 yılında buraları işgal etmiştir. Ama iki yıl sonra ingilizler, iki küçük savaş gemisi yollamışlar ve adaları gene kendi egemenlikleri altına almışlardır. O gün bugün kendi egemenlikleri altında tutmaktadırlar.

Arjantin milliyetçileri, Falkland adalarının kendilerinin olduğunu düşünmekten hâlâ vazgeçmemektedirler. Hattâ Prens Philippe'in Buenos Airese varmasından iki gün önce, gözü dönmüş bir milliyetçi grup, çaldıkları uçakla adalara inmiş ve buraları Arjantin hükümeti adına işgal ettiklerini bildirmiştir. Edinbourg Dükünün tam Arjantine geleceği sırada çıkan bu olayın tatsız gelişmelere yol açmaması için, Ongania hükümeti bunu hemen "korsanlık" diye nitelemiştir ama, Dük geldikten sonra İngiliz elçiliğine ateş açılması karşısında fazla birşey de yapamamıştır.

Öyle anlaşılmaktadır ki, önümüzdeki günlerde, başı zaten yeteri kadar dertte olan dünyanın başına, bir de bu iki ıssız adanın mülkiyeti sorunu çıkacaktır.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

BİRLEŞİK AMERİKA — Yaz aylan gelince alabildiğine genişleyen ırk kavgaları, bu yıl hâlâ hızını kaybetmemiştir. Kavgalar, öncekuzeydeki birkaç büyük endüstri şehrini kasıp kavurduktan sonra, geçen hafta da batının şimdiye kadar en sakin şehri görünen San Francisco'ya atlamış ve polisler, iki gün, buradaki zenci mahallelerini kordon altına almak zorunda kalmışlardır. Gözlemcilerin belirttiklerine göre, San Franciaco'daki çatışmanın görünüşteki nedeni, bir siyah gencin polis tarafından öldürülmesi olmakla beraber, asıl neden, bu şehrin siyahları arasında hüküm süren yüksek işsizliktir. Gerçekten, istatistiklere göre, San Francisço'da işsizlik oranı Amerikanın diğer bölgelerine göre oldukça yüksektir. Üstelik, siyahlar arasındaki işsizlik beyazların iki katı kadardır.

AFRİKA — Geçtiğimiz hafta Afrikadakı eski ingiliz sömürgelerinden Beçuana ülkesi de Botswana adıyla bağımsızlığına kavuşurken, bundan tam altı yıl ünce bağımsızlığını almış olan Nijeryadan, yeni karışıklıkların başladığı haberi gelmiştir. Bilindiği gibi, etnik birlikten ve ekonomik bütünlükten yoksun olan Nijerya, halkları ve ekonomik zenginlikleri birbirinden çok değişik dört eyaletten kurulu bir federasyondur. Bu yılın başlarında, güney ve doğu eyaletlerine mensup subaylar ayaklanarak, kuzeyli başbakan Abubekir Baleva yönetimini devirmişlerdi. Bunu, Haziranın ilk günlerinde bu kere kuzeyli subayların güneylilere ve doğululara karşı ayaklanması izlemiştir. Bir tarafsız gözlemcinin de söylediği gibi, şimdi Nijeryada, barışı savaştan ayıran, çok ince bir çizgidir. Nitekim, geçtiğimiz hafta, kuzeyde yeniden çarpışma patlak vermiş ve bu eyalet halkıyla aralarında yaşayan doğulular birbirlerine girmişlerdir. Öteyandan, General Mobutunun dizginleri ele almasından sonra da huzura kavuşamamış bulunan Kongoda da durum pek karışık görünmektedir. Liderleri Çombenin yeniden gözden düşmesi üzerine katangalıların yeniden bağımsızlık türküleri söylemeğe başlamaları yetişmiyormuş gibi, Kongoya sığınmış olan angolalı siyahlar, Önceki hafta, Leopoldville'deki Portekiz elçiliğini yakıp yıkmışlardır.

*

ALMANYA — Batı Berikideki ünlü Spendau hapishanesinin kapıları geçtiğimiz hafta açılmış ve içinden iki kişi çıkmıştır. Bunların birincisi, Hitlerin gençlik kuruluşları lideri Baldur von Schirach, İkincisi de Silâhlanma ve Savaş Endüstrisi Bakanı Albert Speer'dir. Bilindiği gibi, İkinci Dünya Savaşından sonra Nurenbergde yargdanan alman savaş suçlularından sağ kalanlar bugün yalnız üç kişidir. Bunların ikisi Schirach ile Speer'dir ve her ikisi de, yirmi yıllık cezalarını çektikten sonra, geçtiğimiz hafta serbest bırakılmışlardır. Hayatta bulunan üçüncü savaş suçlusu ise Rudolf Hess'tir ve hayat boyunca tutukluluk cezasına çarptırıldığı için daha uzun bir süre Spendau'da kalacak demektir. Gerçi Hess'in, burada geçirdiği uzun yıllar sonunda akıl dengesini yarıyarıya yitirmiş olduğu söylenmekte, üstelik Birleşik Amerika, İngiltere ve Fransa, Spcudau'nun çok yüksek olan giderlerinden kurtulmak için Hess'in de serbest bırakılmasını istemektedirler ama, Sovyetler Birliği, Spendau hapishanesini Almanyanın eski suçlarım hâlâ hatırlarda yaşatan bir sembol olarak gördüğü ve dörtlü işbirliğinin savaştan geri kalan son uygulamasını kaybetmek istemediği için, buna razı olacağa benzememektedir.

BUNLAR DA OLDU

DEMOKRASİNİN ANAYURDU

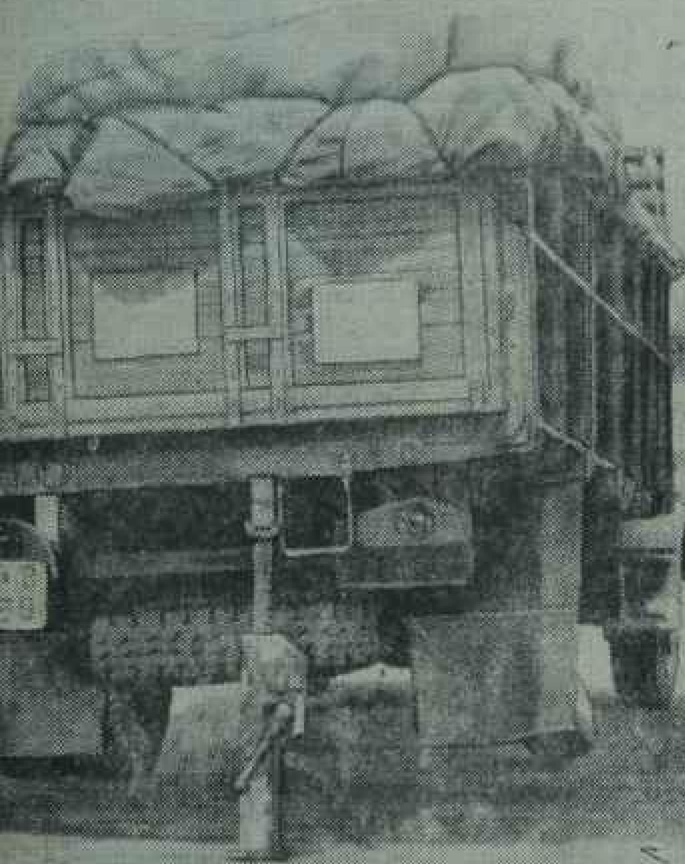
Prof. Hüseyin Nail Kubalının radyo konuşmaları. İstanbul 1966, Ersa Kollektif Şirketi Matbaası, 104 sayfa, 5 lira.

27 Mayıs 1960 öncesi devrimci gençliğin sevgilisi, Tahkikat Komisyonunun ürktüğü sanık ve 1961 Anayasasına emeği geçenlerden Prof. Hüseyin Nail Kubalı, 1964-65 yıllarında gittiği ve dokuz ay kaldığı Londrada, BBC radyosundan, Türkiye dinleyicilerine bir seri konuşma yapmıştır. Özellikle bazı ingiliz siyasi burumlarını Türkiye dinleyicilerine kalın çizgilerle tanıtmak amacını güden bu konuşmaları Prof. Kubalı, radyodan dinleyemeyenler vardır ve daha yararlı olur düşüncesiyle, kitap halinde yayınlamayı uygun bulmuştur. İngiliz -bilginlerinden Prof. Sir Hamilton Gibb ile Prof. Bernard Levâs'e ithaf edilen kitapta bir önsöz ve ayrıca bir de bibliyografya bulunmaktadır.

Prof. Kübalının BBC radyosundan yaptığı konuşmalar "Bir Hukuk Reformu", "Ombdusman", "İki İngiliz Hukuk Enstitüsü", "İngilterede Hukuk Hâkimiyeti ve Parlâmento Hâkimiyeti", "İnglIterede Hukuk Öğretim ve Eğitimi", "Magna Carta", "İngilterede iki Parti Ayrılığı ve Konservatif Parti", "İşçi Partisi", "27 Mayıs ve İngiliz Basını", "Majestenin Muhalefeti", "İngilterede Sosyalist Hareketler ve Kuruluşlar", "İngiliz Sosyalizminin Özellikleri" adlarını taşımaktadır.

Önsözünde "Bu konuşmalarda, biri müstesna, İngilterenin yalnız bazı iç müesseseleri ve meseleleri ele alınmıştır ve izah edilen mevzular daha ziyade siyasî müesseselerle ilgilidir. Çünkü bu müesseseler, bambaşka şartlar altında doğmuş ve gelişmiş olmalarına rağmen, hürriyet içinde kalkınma ve bu gayeye üstelik zayıf koalisyon hükümetleri ile ulaşma çabaları, Anayasa tecrübeleri, siyasî ve ideolojik kaynaşmalar içinde bulunan memleketimiz için üstünde düşünülmeğe değen müesseselerdir" diyen Kubalı, Türkiye için önem taşıdığına inandığı bazı ingiliz Kurumlarını, ana çizgileriyle de olsa, bir öğretim üyesi titizliğiyle anlatmaktadır. İlerici gençliğin Sevgili Hocası Kübalının "demokrasinin anayurdu" İngiltereden, BBC aracılığıyla verdiği bu önemli dersleri zamanında dinleyemeyenlerin, "Demokrasinin Anayurdu" adlı kitaptan yararlanmaları mümkündür. Kübalı, bu konuşmaları hazırlamak için kendi bilgisini yeterli bulmamış, Londranın yüksek bilim ve kültür çevresinde birçok meslektaşıyla görüşmüş ve ayrıca, "School of Economics and polıtıcal science", "British Museum" ve "İnstitute of Advanced Legal Studies" kitaplıklarından da geniş çapta yararlanmıştır. Ne var ki, radyo programındaki zaman darlığı yüzünden, ele aldığı konuları geniş şekilde anlatma imkânından yoksun kalmıştır. Bunu kendisi de önsözde itiraf etmektedir. Fakat, çerçevenin dar tutulmuş olmasına rağmen, üç kısa dalga üzerinden yayınlanan bu konuşmalar, geniş bir dinleyici kitlesine hitabetmiştir. Bu bu le Türkiye dinleyicileri için, elbette ki büyük kazançtır. Demokrasi Hukuk. Özgürlük ve İnsan Hakları kavramlarının yine çok çok tartışılmağa başlandığı şu sıralarda Prof. Kübalının anlattıklarına kulak vermek, herhalde, yararlı olacaktı.

H. K.

Sizin başınıza gelmez !

Lâstik patlaması herkesin canını sıkar... Hele bu, vasıtanızda tonlarca yük oldugu bir sırada vukubulursa... Böyle bir aksilik ihtimalini mümkün oldugu kadar azaltmak için tedbirli davranınız... U. S. Royal lâstikleri fazla yüke, sarsıntıya, darbelere, hararete karşı çok dayanıklıdır. Harika birleştirici C V C sayesinde lâstigin taban ve gövde kısımlarının ayrılması ihtimali bertaraf edilmiştir. İmalâtta münhasıran naylon iplikler kullanılır. U. S. Royal lâstikleri her türlü yola çok iyi oturur. Rahat direksiyon sağlar. Vasıtanızı U. S. Royal lâstikleri ile donatarak lâstikten yana rahat ediniz.

U. S. Royal lâstiklerinin her vasıtaya uygun bir çeşidi vardır.

Tüli'den haberler

Deprem ve defile

Geçtiğimiz hafta, Dedeman Otelinin üst salonu Ankaralı hanımlarla doldu taştı. Aralarında Cumhurbaşkanı Cevdet Sunayın eşinin de bulunduğu seçkin bir kalabalık, Faize Moda salonunun modellerini ilgiyle seyretti. Moda salonu, delile mevsimini biraz erken açmıştı. Fakat bu, normal bir defile değildi. **Faize Kuhar**, kardeşi Sevim Babanın Paristen dönmesini bile beklememiş, Vartoda depremden zarar gören vatandaşlara karınca karartınca bir yardım yapmak istemişti. Ankaralı gençkızlar ise bu yardıma katılmakta birbirleriyle âdeta yarışa- çıkmışlardı. Dedeman Otelinin salonlarında dolaşan mankenler birbirinden güzel gençkızlar ve kadınlardı. Cüneyt Gökçerin kızı Deniz **Gökçer**, Dr. Fahri Kurtuluşun kızı Çağla Kurtuluş, Oğuz Karacanın eşi Ferhan Karaca, Selçuk Sanın kızı Simine, gönüllü mankenler kervanına katılanlardan bazılarıydı.

Dışişlerinden bazı genel müdürlerin eşleri de önce bu işe niyetlenmişlerdi. Fakat, malûm, bu Bakanlığın adı büyük. Kimbilir ne yorumlara uğrar, diye vazgeçtiler. **Rebap Kulay, Lâle Kura, Güneş Terem** mankenler arasında değillerdi ama, mankenler kadar dikkati çektiler. İstanbuldan çok yanık dönen **Yasemin Tanbay** ise mini etekten sonra takma saç, modasının öncülüğünü yapıyordu.

Medeniyet belirtisi

Adalet gazetesinin, beşinci yaşına basması dolayısıyla **Turhan Dilİlgil**in Ankaradaki Washington lokantasında verdiği kokteyl -AP'linin kokteyli de Moskova lokantasında verilmez ya..- bazı misafirlerin pek fazla şaşkınlığa düşmelerine yol açtı. Bunlar, gazete sütunlarında birbirlerine çatan muhalif ve muvafık gazetecileri bu kokteylde sarmaşdolaş görünce küçük dillerini yutacak gibi oldular. Şaşkınların çoğu, tabii, fikir ayrılıklarını kan dâvası sanan politika esnafıydı. Bunlardan biri bir gazeteciye "Bu ne samimiyet, yahu!" diye takılınca şu cevabı aldı:

"— Sadece samimiyet değil. Ay-

Vartoya yardım kampanyasında. faize Kuhar, Lâle Kura, Yasemin Tanbay, Kebap Kutay
Öyle de olur, böyle de..

m zamanda da medeniyet! O da, galiba sizde yok.."

Kadro tamam değil

Melih Caculi, Polo Kulübü açtı. Fakat açılış kadrosu tamam değildi. Çünkü İstanbul sosyetesi turizm devrini yaşıyor. Yazlıktan dönenler, havaalanında buluşup, Avrupanın büyük şehirlerine gidiyorlar. Kimi çocuğunu okula yerleştirmeğe, kimi de valizini yerleştirmeğe... **Nur Kırcan** ve **Nuşin Sadıkoğlu** kardeşler birkaç gün önce döndüler. Doğrusu, ikisi de birbirinden şık. Fakat İstanbul, henüz şık mevsime girmedi. Polo Kulübünün açılışında da büyük bir şıklık yoktu ama, herkes birbirini özlemiş olacak, gece iyi geçti.

Bıldırcın bolluğu

Atiye ve Adnan Demirci, gümüş yıldönümlerini, biraz geç de olsa, kutladılar. Fakat Anadolu Kulübünde değil de, Sûreyyanın Bebekteki restoranında... Demirci çifti, dostlarını iyi ağırlayabilmek için restoranı kapatmışlardı. Misafirlerini önce barda ve küçük salonda kabul ettiler, sonra içeriye, masalara geçildi. Atiye Demirci siyahlar giymişti ve sanki "gümüş" değil, "altın gecesi"tideydi. Doğrusu, Süreyya da, gümüş yıldönümüne uygun bir dekor hazırlamıştı. Mehtabin güzelliğini verebilmek için karsıdaki lâmbaları bile söndürmüştü. Büyükadadan büyük bir grup, yani İpekçiler, **Sarperler, Emine Abaoğlu, Reşiha Vali, Adnan Tüfekçi** ve eşi, **Tunç Tüfekçi** ve eşi, **Orhan Dirik**, **Erdem İlmen** grupları, gümüş yıldönümünü bıldırcınlarla kutladılar. Çünkü İstanbul bugünlerde bıldırcın devrim de yaşıyor. Hattâ, bıldırcın yüzünden bazı partilerin davetlileri 'de özür diliyor, avcılığı tercih ediyorlar. **Ercüment Karacan**, **Refik Erduvan** ve **Sırrı Hitay**, son zamanlarda hiç bir yerde görünmüyorlar. Küçükçekmecede kiraladıkları av evinden, her allahın günü, bıldırcın vurmağa çıkıyorlar.

Perdelerin önü-arkası

Geçtiğimiz hafta İstanbul tiyatroları perdelerini açtılar. Arenadan soma Dormen Tiyatrosu, sonra da Kent Oyuncuları, tiyatroseverleri salonlarında topladılar. İstanbul tiyatroları arasında şıklık rekorunu Dormen kırıyor. Herhalde, sahibesi kostümcü ve dekoratörleri ise sosyetede şıklıklarıyla tanınmış kadınlar olduğu içindir. "Buğun git, yarın gel" oyununda da **Güler Erenyol** gecenin en şık kadınıydı. Fakat Güler Erenyolun şıklığı gardrobunun zenginliğinden ileri gelmiyor. Aynı elbiseyi veya tayyörü uzun zaman, aksesuarım değiştirerek, büyük bir zerafetle taşıyabiliyor. Aynı şeyi **Muzaffer Erenus** için de söylemek mümkün. Yanık teni, güzel topuzu, kırmızı elbisesiyle Erenusun değişmeyen bir şıklığı ve güzelliği var.

Leylâ Süren, dekorlarla uğraşmaktan kış mevsimine dönememiş, beyazlar giymişti.

Bu mevsimi mor açan, Nişantaşında Melda Butiğin açılışında da mor modasını destekliyen **Gülriz Sürûri** de prömiyer gecesi siyaha dönmüştü. Kent Oyuncularının ilk oyununda Yıldız Kenter bulunamadı. Galiba, bir müzikal oynamağa hazırlanıyormuş. "Pembe Kadın"da sesini duyurmaktan çok yorulan hançeresinin tedavisi için Londraya gitmiş.

Kent Oyuncularının oyunundan çıkanlar, Hakkının Yerinde buluştular. Böylece, yaz sonunda uykuya yatan İstanbul iyice canlandı Bu haftanın başında **Fikret Hakan** da Vali Konağındaki evinde büyük bir parti verdi. Her çeşit insanın bulunduğu bir kalabalık, yakışıklı aktörün yeni dekorladığı salonlarda dolaştı, Fikret Hakanın eski, yeni ve müstakbel sevgilileri birbirleriyle heyecanlı bir yarışa girdiler.

(AKİS: 341)

Göç başladı

Yaz tatilini Yeniköyde, Avni Meseretçinin evinde geçiren Suudi Arabistan Kraliçesi, geçtiğimiz hafta İstanbuldan ayrıldı. **Prenses Esra Bereket** de bir hafta önce Hindistana uçtu. Büyük şehrin misafirleri yavaş yavaş gidiyorlar, ama güzel prensesler henüz Parise dönmediler. **Hanzade**, ara sıra Hiltonun rotiserisinde ve Bebekteki Süreyyada görünüyor. Yanında, oğlu **Prens Ahmet** var. Güzel Prensesi görenler, hâlâ seyrine doyamıyorlar. Fakat, ne de olsa, İstanbulun güzel dekorunda eskimiş sayılıyor ve artık, eski ilgiyi uyandırmıyor.

Eğlenceli kongreler

Milli Tıp Kongresindeki çalışmaları gazetelerden izlemiş olanlar, herhalde bir hayli eğlenmişlerdir. Doktorlarımız, akla gelmedik cevherler ortaya attılar. Meselâ, gençliklerinde flört eden kadınların bunamadıklarından doğum kontrolünün amerikan icadı olduğuna kadar çeşitli iddialar, çeşitli yorumlar... Bu arada, kongre üyeleri de İzmirde iyi vakit geçirdiler. Efes Oteli salonlarındaki kokteyller birbirini kovaladı. Yalnız, otel yöneticileri güç duruma düştüler. Çünkü, otelin muhteşem havuzuna atılan bardak, tabak ve şişelerin tabak ve bardak sıkıntısına sebep olması bir yana, havuzda yüzen yabancı turistler de rahatsız olduklarını söylediler. Otel idaresi havuzu temizletince, beşyüz kadar tabak ve bardak çıktı. Eh, turistlerin de hakkı yok değil. Havuz diye, tabak ve bardak deposunda yüzmek, doğrusu pek de heveslenilecek bir şey olmasa gerek.

SOSYAL HAYAT

Dernekler

Mevsim açılıyor

Kısa kumral saçlı zarif kadın, önündeki manto yığınına baktı, sonra bir defa daha yere eğildi ve bunları bir bir sayarak, not etmeye başladı. Mantolar boy boy, renk renkti ama, hepsi de çok güzel ısıtıcı kumaşlardan yapılmıştı ve aynı biçimdeydi.

Aynı anda başka bir hanım, renk renk çizmeleri sayarak bir sandığa yerleştiriyordu. Bunlar, yumuşak derilerden yapılmış, boy boy, çocuk çizmeleriydi. Geniş bodrum katının herbir köşesinde bir sandık vardı ve birçok hanım, aynı şekilde, eşyalarını savıyor, Yerleştiriyor

Olay, geride bıraktığımız hafta Ankarada, Kızılırmak caddesinde, Kızılırmak apartmanının bodrum katında geçti. Kısacık saçlı zarif kadın, Köy Öğretmenleriyle Haber leşme ve Yardımlaşma Derneği Ankara Şubesi Başkanı Perihan Uğur idi. Kızılırmak caddesindeki evinin bodrum katında, İsveç Kızılhaçı tarafından köylere dağıtılmak üzere Derneğe gönderilen giyim eşyalarını cins cins ve boy boy ayırıyor, hepsine birer numara koyuyorlardı. Eşyalar bu numaralarla köy öğretmenine teslim edilecek, muhtarın da imzasını taşıyan bir devir ve teslim makbuzu İsveç Kızılhaçına gönderilecekti.

Doğu felâketzedeleriyle ilgili dağıtımdan ders alan Dernek üyeleri, bu konuda olağanüstü titiz davranıyorlar ve herbir parça, ayrı ayrı, defalarca denetimden geçiriliyordu. Eşyalar Hakkârinin iki köyü ile Kırşehirin bir köyüne gidecek ve bu köylerde, giydirilmemiş çocuk kalmıyacaktı. İşveç Kızılhaçı zaten, bu çok iyi çalışan Derneğe aynı yardımı her yıl yapıyordu. Dernek heryıl, böylece, birkaç köye el uzatabiliyordu.

Derneğin asıl amacı

Ancak, Köy Öğretmenleriyle Haberleşme ve Yardımlaşma Derneeğinin asıl amacı, giyim yardımı yapmak değildir. Dernek mensupları, bu yardımların denizde bir damla teşkil etmekten öteye gitmeyeceğini bilmekte ve asıl amaç olarak, öğretmenlerle mektuplaşmakta, onlara ihtiyaca göre ders araçları, kitap, defter, kalem göndermekete, böylece okuma şevkini artırmaya çalışmaktadırlar. Çoğu zaman okulun bayrağı, Atatürk büstü de bu üyeler tarafından sağlanmaktadır. Ankara Şubesi ayrıca, Ankarada iki köyü her yıl yardım kampanyasına dahil ederek, bu köylere büyük çapta ders aracı yardımı yapmakta, okulların bütün ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Köy Öğretmenleriyle Haberleşme ve Yardımlaşma Derneğinin en büyük özelliği, her üyeyi faal hale getirmesi ve her üyeden, evinde yararlanabilmesidir. Öteki derneklerde genel olarak bütün faaliyet, yönetim kurullarına intisar etmekte, olsa olsa, birkaç yardımcı komite kurulmaktadır. Bu derneğe üye olan herkes, bir köyün öğretmeniyle haberleşmeyi garanti etmekte, böylece, üye adedi arttıkça, faaliyet de kendiliğinden artmaktadır.

Moda

Şömizye elbiseler

Modası kalktı kalkacak derken, erkek gömleklerinden ilham alan şömizye elbiseler günün her saatinde geçer akçe oldu. Gencine, orta yaşlısına ve daha yaşlısına günün her saatinde yakışan bu tip elbiseler, kumaşları ve teferruatiyle spor veya abiye olmakta, ufak bir değişiklikle büroda veya akşam yemeğinde giyilebilmktedir. Bu modelleri seçerken kaçınılacak tek husus, babayani bir tarza gitmektir. Ufak bir teferruat orijinalitesi ve ölçüler çok önemlidir, elbiseye derhal çok yeni bir hava vermektedir.

Şömizye elbiseler bu mevsim, yine belden kesiksiz olarak yapılacak, kalça kısmında elbise muhakkak Vücuda oturacak, böylece, torba daha çekici ve modem bir hava ya bürünecektir. Şömizye elbiseler torba, biçimi olmakla beraber, genellikle kemerlidir. Ancak, bu kemerler kalçaya doğru gevşek bir şekilde kullanılmaktadır. Ne var ki, bu yıl çok moda olan jerselerden yapılmış şömizye elbiseler kemersizdir ve bunlar, kumaşın özelliğine uygun olarak, vücudu sarmaktadır.

Şömizye elbiseler bazan uzun şömizye kollu, bazan kısacık kollu, nadiren de tam kolsuzdur. Bavulda yer tutmayan, ütü istemiyen ku-

Milli Felâket

Çevremde pek çok çocuk bu yıl sınıfta kalmıştı. Sonra bir mucize oldu, tek dersten kalanlara yeni bir hak tanındı ve bir ders yılı süresince, bütünlemede başarısız sayılan bu çocukların hepsi de birden başarılı oluverdi ve sınıfını geçti. Doğrusu, çocuklar bile bu işe şaşmışlardı.

Gerçekten de, milli eğitim işlerimiz ve bu konuda alınan kararlar çocukları bile şaşırtacak niteliktedir. Ben, çocukların yeni bir hakka kavuşup sınıf geçmelerine karşı değilim. Çünkü, ister böyle yeni yeni haklar ihsan edilsin, ister bu konuda en sert bir tutum uygulansın, eğitimde köklü bir reforma gitmeden, sistemi ve zihniyeti baştanbaşa değiştirmeden çocukları "not alma" kaygusu ötesinde bir çalışma ve öğrenme zevkine kavuşturmak, eğitimi ve öğretimi memleket kalkınmasında faal bir faktör olarak kullanmak mümkün değildir.

Çocuklara sınıf geçme not alma kaygusu ötesinde çalışarak öğrenme, düşünme, araştırma ve yaratma zevki verebilmek için, herşeyden önce ezberciliği bir kenara itip, uygulamayla öğrenme metoduna önem vermek, ders kitaplarını zevkli hale getirmek, bunun yanında, yardımcı kitaplarla ders saatlerini çocukların ilgiyle bekledikleri saatler haline sokmak gerekir. Ayrıca, köyden başlamak üzere, her eğitim yuvası, çevrede yaşıyan insanların, kendi şart ve özelliklerine göre, hayatlarına birşey katabilmeli, hayatlarını güzelleştirmede onlara birşeyler öğretme imkânına sahip olmalıdır. Yani okuyanın okumıyandan, gündelik hayatta bir farkı olmalıdır. Meselâ, köyde ilkokulu bitiren çocuk, o okulda, tarım alanında daha bilgili, daha becerikli olmalı veya ekonomik hayatını geliştirecek bazı şeyler kazanmalıdır. O okulda okurken, akşamlan kuran kursunun zehirli propagandalarına âlet olmıyacak kadar da uyanık ve bilinçli hale sokulmalıdır. Köydeki eğitim ve öğretime verilecek yeni bir kimlik, elbette ki köy çocuklarının başka alanlara atılma veya yüksek öğrenim yapma yeteneklerini ortadan kaldırma anlamına değildir. Tersine, üniversitelerde, babalarının parasına dayanarak yirmi yılda üniversite bitirenlerin yerini, nereden gelirlerse gelsinler, uyanık ve kabiliyetli çocuklar almalıdır. Ve nereden gelirlerse gelsinler, ne öğrenirlerse öğrensinler, bu çocukların amacı, sadece, ayıya dayı deyip, yürüyüş yapıp, politikacıları etkileyip sınıf geçmek ve ceplerine birer diploma indirmek olmamalı, öğrendiklerini uygulama, öğrendiklerinden yararlanma ve toplumu yararlandırma kaygusunu duymayı da bu okullarda öğrenmelidirler. Bugüne kadar ülkemizde yapılan denemeler içinde bu amaca en çok hizmet edeni, hiç şüphe yok ki, köy enstitüleri olmuştur. Köy enstitüleri denemesi, köy çocuğundan tanınmış yazarlar, ülkenin her alanında varlıklarını gösteren kişilik sahibi kimseler yaranda, köyü aşk ve bilgiyle ağaçlandıran, köyde tarım sevgisini yaratan ve köyün her çeşit ihtiyacına pratik şekilde cevap verebilen, fedakâr ve mütevazi, fakat yaptıkları hizmet bakımından değerli insanlar yetişebileceğini de ispat etmiştir. Ne yazık ki, bugün yabancıların bizden örneğini kopya ettikleri bu kurumu, çıkarcı düşüncelerle yıktık ye her geçen gün biraz daha geriye doğru gitmede Milli Eğitim Bakanları arasında âdeta bir yarışma açtık.

Çok yakında Konyada idim. Yalnız bu çevrede 30 bine yakın kuran kursu bulunduğu ve bunların ancak dörtte birinin kontrol edilebildiği söylenmektedir. Kontrolsüz kalanlarda çocuklara din adına şeriat aşkı, hilâfet aşkı, Atatürk düşmanlığı aşılandığı ileri sürülmektedir. Zorla devam ettiği ilkokulda ezbercilikten bıkan, not alma ve imtihan korkusuyla bunalan, bir ülküye doğru yönelme özlemi içindeki çocuk, bu açlıkla, ister istemez, böyle sapık yollara doğru kaymakta, bunu âdeta, yoksul hayatını ısıtacak bir güneş, kişiliğine önem kazandıran bir kahramanlık olarak kabul etmektedir. Akıl yolu dediğimiz yol kendisine daha olumlu ülküler aşılayabilse, kişiliğine önem kazandıracak yararlar sağlasa, gerçekten yetişse, ezberlediğini düşünebilse, eksikleri araştırma merakına yöneltilse, bugün ilkokula yalnızca bir diploma almak için giden çocuklar, ailelerinin zoruyla kuran kurslarına devam da etseler, orada Öğretilenlerin etkisi altına girmez ve yeniden elifbaya sarılmazlar.

Milli eğitim dâvamız her yıl biraz daha gerilemektedir. Bakanlığın bugün en olumlu icraatı, sınıfta kalan çocuklara yeni bir hak tarayarak, ana ve babaların kalplerini fethetmektir. Bu kadarına herkes razıdır. Yeter ki politikayı, kontrolsüz kuran kurslarını korumağa kadar götürmesin ve Anadolunun dört bir köşesindeki halk kitaplıklarına gerici yayınlar gönderme kampanyasına son versin. Hiç olmazsa, olduğumuz yerde duralım. Millî eğitim, milli felâket halini almasın.

Jale CANDAN

maşlardan yapılmış bu elbiselerin bakımı da kolaydır ve o yönden de, özellikle çalışan veya çok geziye çıkan kadına büyük kolaylık sağlamaktadır.

Şömizye elbiselerin ana çizgilerini koruyup, üzerlerinde oynamak ve bunlardan çok süslü' gece elbiseleri yapmak da mümkündür. Böylece, önden açık olmayıp, yalancı stras düğmelerle süslenmiş şömizye taklidi sade elbiseler bu mevsim çok modadır. Hattâ bazı şömizye elbiseler, tıpkı erkek gömleklerinde olduğu gibi, reglân kolludur. Bunlar saf ipeklerden, emprime ipeklerden yapılmakta ve kış geceleri de giyilebilmekledir. Ayrıca, süslü şömizye elbiseleri birkaç renk ipekliden yapmak da mümkündür. Bununla birlikte, klâsik biçimde şömizye kol ve yakalı elbiseler saf ipeklerden yapıldığı zaman çok giyimli olmakta ve gece kullanılmaktadır. Bu elbiselerde taşla işli düğmeler ayrıca güzel durmaktadır.

Şömizye elbiselerle kullanılan ayakkabılar, spor veya giyimli, muhakkak küçük topuklu, rahat, modern olmalı ve kıyafeti tamamlamalıdır. Klâsik elbisenin başlıca özelliği, kullanışlı oluşu ve her yaşta, her tipte kadına yakışmasıdır.

TİYATRO

Ankara

İlk oyunlar

Mevsim başının Devlet sahnelerindeki ilk oyunlarından bir kısmı, geçen hafta bu sayfada duyurulmuştu. Bu hafta da geri kalanlarından kısaca söz edilecektir.

Devlet Tiyatrosu, Büyük Tiyatroda tekrarladığı "Kireçli Bahçe" ile "Kral Oidipus" tan başka, iki sahnesinde daha, geçen mevsimin iki başarılı oyununu oynamağa devam etmektedir. Bunlardan biri, Musahipzade Celâlin "İstanbul Efendisi" dir ve Altındağ Tiyatrosunda mevsimi açmıştır. Eski türk hayatını yansıtan bu renkli ve canlı müzikal komedinin geçen yıl gördüğü geniş ilgi dikkate alınırsa, en azından birkaç ay daha afişte kalacağı tahmin edilebilir.

Yeni Sahnede

Mevsim başının bir "tekrar" da, Yeni Sahnede, Tarık Buğranın "Ayakta Durmak İstiyorum" adlı oyunudur. Son Macar ihtilâlini işleyen ve yaz turnesinde birçok illerimizi de dolaşmış olan bu oyun bir süre daha oynanacaktır.

Aynı sahnede, 22 Ekim akşamından itibaren, Orhan Azizoğlunun Edward Albee'den çevirdiği "Küskünler Kahvesi" başlıyâcaktır. Bu eseri Cüneyt Gökçer sahneye koymaktadır. Dekorlarıyla kostümlerini Refik ve Hâle Eren çizmişlerdir. Bellibaşlı rollerini de Zafer Ergin, Ali Algın, Erdoğan Göze, Özcan Er, Haydar Ozansoy, Muazzez Kurdoğlu, Âli Cengiz Çelenk, Süreyya Taşer, Nihal Türkmen, Bozkurt Kuruç v.s. oylayacaklardır.

Üçüncü Tiyatroda

Üçüncü Tiyatro yeni mevsime, iki yıldanberi Pariste oynanmakta olan tatlı bir fransız komedisiyle girmiştir : Barillet ile Gredy'den Asûde Zeybekoğlunun çevirdiği "Kaktüs Çiçeği".

Şahap Akalının sahneye koyduğu, Hüseyin Mumcunun da dekorlarıyla kostümlerini çizdiği bu oyunda bellibaşlı rolleri şu sanatçılar paylaşmaktadırlar: Ayten Gökçer, Zeliha Berksoy, Raik Alnıaçık, İlkay Saran, Kerim Afşar, Savaş Başer, Erol Kardeseci ve Melek Tartan.

İzmir ve Bursada

Devlet Tiyatrosu İzmirdeki sahnesinde perdeyi, bu mevsim, yeni bir fransız oyunuyla açmaktadır. Cahit Külebinin Jean Anouilh'dan çevirdiği "Papatya Falı" -"Ardele ou la Marguerite" - Bilindiği gibi bu eser, Anouilh'un birkaç yıl önce gene Devlet Tiyatrosunda oynanmış olan "Toreadorlar Valsi" ndeki kişileri, özellikle General ile Karısını, sahneye çıkarmakta ve o piyesin başlangıcını teşkil etmektedir.

Ragıp Haykırın sahneye koyduğu "Papatya Falı" nın dekorlarıyla kostümlerini Hüseyin Mumcu çizmiştir. Oyunda Generali Ragıp Haykır, Karısını Yıldız Arslan, diğer önemli rolleri de Coşkun Orhon, Ümit Kiper, Dinçer Sümer,Ülkü Ülkümen, Gönül Orbey, Şerif Sezer ve Tuğrul Çetiner oynamaktadırlar.

Bursadaki Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosunda ise mevsime Alejandro Casona'nın "Yedi Balkonlu Ev"i ile başlanmıştır.

Oyun: "Aşşşk..." (Luv); Komedi,2 bölüm.
Yazan : Murray Schisgal.
Çevirenler : Nisa Serezli - Betül Dormen.
Tiyatro : Dormen topluluğu (Ankara Sanat Tiyatrosunda).
Sahneye koyan : Şirin Devrim.
Dekor : Leylâ Süren.
Kostüm : Güler Erenyol.
Konu : Haldun Dormenin, iki yıl önce Gen-Arın küçük sahnesinde bize tanıttığı "Daktilolar" ve "Kaplan" yazarı, yeni oyununda eski bir tem üzerinde yeni çeşitlemeler yapıyor: Karı - Koca - Âşık üçlüsünün Iksiz -ve sonsuz- şarkısı... Yenilik,şekilden yana,"vaka'nın baştanbaşa bir asmaköprü üzerinde geçmesi ve erkeklerin durmadan -kocalıktan âşıklığa, âşıklıktan kocalığa terfi ederek- rol değiştirmeleri... Schisgal, amerikan mizahını, Dostoyevski mirası bir Batı ümanizmasıyla ustaca birleştiriyor, pragmatizmin keskin bir hicvini yaparken, insanoğlunun bütün sefaletini de dile getiriyor. Üstelik bu işi, seyircinin soluğunu gesen en heyecanlı sahnelerde bile, gülerek güldürerek başaracak kadar nükte ve zekâ sahibi olduğunu da gösteriyor.
Oynayanlar : Metin Serezli (Harry Berlin), Erol Keskin (Milt-Manville), Nevra Şirvan (Helen Manville).
Beğendiğim : Şirin Devrimin, renkliliği, akıcılığı, dinamizmi -ve buyukluğu- içinde eserin özündeki beşeri dramı bütün derinliğiyle duyuran -bir kelime ile "nefis"- sahne düzeni. Metin Serezlinin, sahne hayatında bir merbale sayılacak, güzel kompozisyonu. Erol Keskinin zengin repertuvarına yepyeni ve "gerçek" bir tıp kazandıran Koca'sı. Helen'de mükemmel bir kabiliyet olarak "keşfedilen Nevra Şirvanın canlı, ifadeli ve inandırıcı oyunu.Güler Erenyolun, sadeliği içinde "havalı" dekoru.
Beğenemediğim : Önemli hiçbir şey yok.
Sonuç : Bu mevsim, İstanbulun sahne hayatında gürültü koparacak, bomba" gibi bir oyun - "bomba" gibi bir reji. **Naciye FEVZİ**

Dormen Tiyatrosunda, Aşşşk"
Eski tem üzerinde yeni çeşitlemeler

Ordu Foto - Film Arşivinde 1919'un "Binnaz'ı
Varlığını devletin korumasına borçlu

Türkiye

Sinematek Ankarada

Geçen yıl İstanbulda çalışmalarına başlıyan ve ilk ağızda çeşitli ülkelerin değişik çağlarda meydana getirdiği 50'ye yakın filmlik zengin bir gösteri programını gerçekleştiren "Sinematek Derneği", yeni mevsime daha geniş bir çalışma programıyla girmektedir. Bu gösteri programının başlıca üç özelliği, bir yandan geçen yılkinden daha zengin olması, bir yandan yerli filmlere yer verilmesi, bir yandan da aynı gösterilerin Ankaradaki sinemaseverlere de sunulmasıdır.

Bu ayın ortasında İstanbulda yeni çalışma mevsimine başlıyacak olan Sinematek, Ankaradaki çalışmalarına da önümüzdeki ayın başında başlıyacaktır. Ankaradaki Fransız. Kültür Heyeti Merkezi, sinema salonunu haftada iki günlüğüne Sinemateğin çalışmalarına ayırmıştır. Fransız Kültür Heyetine bağlı olart Sinema Derneğinden ayrı çalışan Sinematek, günde üç seanstan haftada altı seanslık gösteri yapacaktır. Böylelikle Ankaralı sinemaseverler hem ötedenberi çalışmalarına devam eden Sinema Derneği gösterilerinden, hem de, sinematek gösterilerinden yararlanabileceklerdir.

Zengin program

Bu yıl "Uluslararası Film Arşivleri Federasyonu" -FİAF- na üye olan, dolayısiyle dünya sinematekleriyle alışveriş yapabildiği için imkânları da genişleyen Sinematek Derneğinin yeni mevsim programında şimdilik şunlar yer almaktadır:

Chaplin gösterisi. Bu gösteride Chaplin'in ilk kısa filmleriyle, Türkiyede gösterilmemiş veya ilk çevrildiği vakit gösterilip bir daha oynatılmamış uzun filmleri bulunmaktadır.

Chaplin gösterisini bulgar filmleri izliyecektir. Bunlar, yeni bul gar sinemasını tanıtan 7 filmdir. Bu arada, bu filmlerin bir Bulgar Filmleri Haftası olarak halka gösterilmesi ihtimali de mevcuttur. O vakit, 7 filmlik bir Türk Filmleri Haftası da aynı zamanda Bulgaristanda yapılacaktır.

Bulgar filmlerini, 3 filmlik bir Polonya sineması gösterisi izliyecektir. Bu programda Alexandre Ford, Jerzy Kawalerowicz ile kadın yönetmen Wanda Jakubowska'nın filmleri yer almaktadır.

Ford haftası

"Polonya filmlerinden sonra, yılların eskitemediği emektar John Ford'un altı filminden meydana ge-

len bir "Ford Haftası" düzenlenecektir. Bu programdaki filmler şunlardır: "The Lost Patrol - Kayıp devriye" (1934), "The Informer - Ele veren adam" (1935), "The Stagecoach - Cehennemden dönüş" (1939), "Grapes of Wrath - Gazap üzümleri", "Lekeli adam" (1940), "My Daning Clementine - Kanun harici" (1946), "The Sun Shines Bright - Güneş parlıyor" (1953).

Ford u izleyecek çek filmleri gösterisinde yine genç yönetmenlerin -Miloş Forman, Vera Çitilova, Jan Nemeç- yeni filmleri bulunmaktadır. Ayrıca, ünlü kukla filmleri yapıcısı Jiri Trnkanın "Stare Povest Çeske - Eski Çek Efsaneleri" adlı, tanınmış kukla filmi de bu programa katılmıştır.

Daha önce ingiliz belge - film okulunun eserlerinden meydana gelen bir program düşünülmüşse de, bunun şimdilik gerçekleştirilmesi imkânı bulunmadığı için, yeni ingiliz sinemasının örneklerini veren bir program bunun yerini almaktadır. Bu programdaki filmler, Richard Lester'in "The Knack", Peter Brook'un "Lord of the Flies", Karel Reisz'ın "Morgan" ve Tony Richardson'un "The Loneliness of the Long Distance Runner"idir.

Programda Hollandadan iki belge - film bulunmaktadır. Bunlardan biri ünlü belge - filmci Joris İvens'in Fransada çevirdiği "La Seine a rencontre Paris - Saine ırmağı Parisle buluştu", öbürü Bert Haanstra'nın "Alleman"ıdır.

Ayrıca, danimarkalı yönetmen Carl Dreyer'in 1928'de Fransada çevirdiği ünlü "La Passion de Jeanne d'Arc - Jeanne d'Arc'ın tutkusu" ile yine danimarkalı yönetmen Henning Carlsen'in son Cannes Festivalinde en iyi erkek oyuncu ödülü kazanan "Sult - Açlık" filmi, programın son gösterilerini meydana getirecektir.

İlk türk filmleri

Bununla birlikte, Sinemateğin bu yılki programının en ilgi çekici olanı, hiç şüphesiz, ilk türk filmlerinden meydana gelen gösteri olacaktır. İlk türk filminin çevrildiği 14 Kasım 1914'ün elliikinci yıldönümüne raslatılmasına çalışan bu gösterilerde, Ordu Foto - Film Merkezinin arşivinde bulunan filmlerden yararlanılacaktır. Bunlar arasında Birinci Dünya Savaşma, Mütareke dönemine ait belge - filmler bulunduğu gibi, "Binnaz" (1919), "Mürebbiye" (1919), "Bican Efendi Vekilharç" (1921) gibi konulu, uzun filmler de bulunmaktadır.

Öte yandan, Sinematek, başlangıcından bu yana çevrilen yerli filmlerin tespiti, birer kopyalarının sağlanması yollu çalışmalarına devam ettiği gibi, konferanslar, açık oturumlar düzenlemek, sinema yayınlarında bulunmak gibi çalışmalarını da sürdürmektedir. Bu yaz İstanbulda yapılan ve sinemamızın çeşitli meselelerini ele alan açık oturumların tutanakları yayımlanmak üzeredir. Geçen yıl iki sayısı çıkan ve yaz tatili dolayısiyle yayınına ara verilen "Yeni Sinema" dergisinin yeni mevsimdeki ilk sayısı, türk sinemasına ayrılmış özel bir sayı olarak önümüzdeki günlerde yayımlanacaktır.

Yerli sinemanın dışarıda tanıtılması konusu da Sinemateğin ilgilendiği meselelerden biridir. Bu yıl, Romanyadaki Balkan Film Festivaline iki uzun ve üç dokümanter filmin Sinematek eliyle gönderilmesine çalışılmaktadır. Fransız Sinemateğinin müdürü Henri Langlois ise yönetmen Metin Erksanın filmlerinden gelen bir programı gerek Fransada, gerekse Avrupanın çeşitli ülkelerinde gösterme işini üzerine almıştır. Bu filmlerin sağlanabilecek kopyaları Sinematek eliyle Langlois'ya ulaştırılacaktır.

